

PELIN HENKI

Juha Itkonen

www.eva.fi

EVAn kotisivuilla raportteja, puheita ja
artikkeleita suomeksi ja englanniksi.

Raportit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta.

Kustantaja: Taloustieto Oy

Kannen kuva: Davide Lamparelli

Painopaikka: Yliopistopaino 2009

ISBN 978-951-628-486-9

ESIPUHE

Maailma on murroksessa. Talouskriisin ravistellessa maailmaa on tarpeellista pohtia vaihtoehtoisia tulevaisuudennäkymiä.

EVA haastoi mukaan tulevaisuuden pohdintaan joukon keskeisiä suomalaisia toimijoita. Mukaan lähtivät STTK, Tekes, Sitra ja kahdeksan yritystä: Componenta, F-Secure, Fortum, Kone, Metso, Rautaruukki, UPM-Kymmene ja Wärtsilä. Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes on toiminut hankkeen päärahoittajana. Hankkeen on toteuttanut organisaatioiden jäsenistä koostunut skenaarioryhmä ja projektin suunnittelusta, ohjauksesta ja skenaariomenetelmien soveltamisesta on vastannut Capful. Hankkeen ohjausryhmän ovat muodostaneet mukana olevien organisaatioiden ylimmät johtajat. Lisäksi hankkeeseen on osallistunut kymmeniä eri asiantuntijoita.

EVA:n Globaalit Skenaariot -hankkeen tavoite on haastaa lukijat pohtimaan Suomen, suomalaisten yritysten ja työntekijöiden menestyksen edellytyksiä ja eväitä eri maailmoissa. EVA on luonut neljä keskenään erilaista ja vaihtoehtoista kuvausta Suomen tulevasta toimintaympäristöstä. Hankkeen aikana olemme pohtineet alustavasti myös, miten skenaariot toteutuessaan voisivat vaikuttaa Suomeen ja miten voisimme varautua toimintaympäristön mahdollisiin muutoksiin. Skenaarioita on tarkasteltu yksityiskohtaisesti yhteenvetoraportissa ”Tulevaisuuden pelikentät”.

Annoimme kirjailija Juha Itkoselle vapaat kädet puhaltaa henkiin EVA:n neljä globaalia skenaariota. Itkosen fiktiiviset kuvaukset elämästä neljässä eri maailmassa tekevät juuri tämän. Neljä kertomusta tempaa lukijan mukaansa ja kuvaa pelin henkeä eri maailmoissa värikkään kattavasti, pilke silmäkulmassa.

Lämmin kiitos kirjoittajalle ja kaikille hankkeeseen osallistuneille!

Helsingissä 16.3.2009

Risto E. J. Penttilä

SISÄLLYS

Länsi luo nahkansa	7
Kiinalaista kapitalismia	28
Blokkien taisto	55
Stimulus ja romahdus	77

LÄNSI LUO NAHKANSA

Pääministeri Juliana Ruoppa katsoo ulos valtioneuvoston linnan ikkunasta. Senaatintori on kaunis, rakennukset paksun lumivaipan peitossa. Kirkas pakkaspäivän aurinko kipuaa tammikuiselle taivaalle. Lauma kiinalaisia turisteja parveilee suurkirkon portailla.

Voihan tämä olla sattumaakin, Ruoppa ajattelee. Realistisesti ajatellen juuri sitä: yksi vanhan kunnan ajan talvi pitkiksi venyneiden syksyjen loputtomassa ketjussa. Ei yksi talvi kesää tee. Talvi 2020, tavallista parempi.

Toisaalta, optimisesti ajatellen (ja nimenomaan optimistisesti Juliana Ruoppa tavallisesti ajattelee, on mielestään aina ajatellut): voihan pakkastalvi olla myös merkki onnistumisesta. Lupaus tulevasta, uuden ja paremman ajan alku.

Kööpenhaminan sopimus saatiin parin uusintakierroksen jälkeen aikanaan ratifioitua, se loi kohtuullisen pohjan yhteistyölle. Vuotihan se kuin rantaan unohtunut ruuhi, ilmaisine päästöoikeuksineen, mutta tärkeintä oli päästä käyntiin. Tärkeintä oli, että EU ryhtyi vetämään, sai peräänsä ensin Yhdysvallat ja sen jälkeen Kiinan ja Intian.

Muutama vuosi sitten sovittiin globaalista hiilidioksidiverosta. Poliitiikan keinoin kehitykselle on asetettu raamit, nopeasti kehittyvä teknologia tuo vähitellen ratkaisut. Valtioiden rahalliset satsaukset ympäristöteknologian kehittämiseen ovat olleet huomattavia jo pitkään. Obama senkin boomin taisi käynnistää, investoi silloin aikanaan heti ensimmäisissä elvytyspaketeissaan vihreään new dealiin.

Auto- ja öljyteollisuuden yhteistyö on sekin murtunut. Kuluttajat äänestivät lompakoillaan, sanoivat ei katumaasureille ja pysäköintikelvottomille panssariautoille. Pientä,

mielellään sähköistä, kiitos. Ja katso, autoteollisuus vähitellen vastasi huutoon: liikenteen päästöt ovat vähenemässä, kun yhä suurempi osa uusista autoista kulkee sähköllä.

Tällä tavalla maailma toimii, pääministeri miettii, ihailee yhä sinistä aamua ja venyttelee eilisellä hiihtolenkillä kipeytyneitä ojentajiaan. Kehitys kehittyi, edistys etenee. Valtiot ja markkinavoimat yhteistyössä, kumpikin oman tonttinsa hoitaen. Yhä useampi ihminen ymmärtää tämän, Suomessa ja maailmalla. Yhä vähemmän on niitä vanhakantaisia, joiden ajattelussa nämä kaksi tahoja automaattisesti asettuvat vastakkain.

Enimmäkseen minä olen ollut oikeassa, Ruoppa ajattelee. En aina mutta enimmäkseen, enemmän oikeassa kuin monet muut. Oikeassa? Oikealla? Sekä että, niin kai. Mutta eihän asioita enää tarvitse ajatella sillä tavoin, värittää maailmaa siniseksi tai punaiseksi.

Suuri linja on ollut oikea. Katse on ollut tiukasti lännessä. Ja katso: Suomi on Naton jäsen, aktiivinen toimija Euroopan unionissa. Kukaan ei enää vahingossakaan kutsu Suomea puolueettomaksi. Suomi on oikeassa seurassa, ystävien joukossa, eikä Venäjältä enää tarvitse keskustella liturgisella hartaudella. Venäjä on naapuri. Venäjä on energianlähde. Venäjä on kauppakumppani. Sellainen on Venäjä, ei mitään sen ihmeellisempää.

Optimisti, Ruoppa myhäilee. Minä olen optimisti, ja miksi en olisi. Maailma on hyvä, muuttuu koko ajan paremmaksi. Maailma on minun mieleni mukainen. Minä olen sitä paitsi Suomen pääministeri, sekin on hyvä asia, sekä minulle että Suomelle. Minä olen oikea nainen johtamaan tätä pientä itsepäistä kansaa, joka simpukan lailla sulkeutuisi kuoreensa, jos joku ei väkisin kiskoisi kansia erilleen.

Meillä on vahva yhteisvaluutta. Meillä on puolustuspoliittinen suoja. Meillä on toimiva koulujärjestelmä ja aktiivinen innovaatiopolitiikka. Aalto-yliopistokin meillä on, luovan luokan merkittävin keskittymä Pohjois-Euroopassa.

Ei huonosti pieneltä maalta. Ei huonosti sen päättäjiltä, ei huonosti sen kansalaisilta. Ei huonosti pienen maan optimistiselta pääministeriltä.

Juliana Ruoppa lisää vähän huulipunaa, kaivaa puuterirasian laukustaan. Hän tarkastaa kampauksensa peilistä ja avaa oven Helsingin Sanomien toimittajalle, aamun ensimmäiselle vieraille.

Tästä voi tulla tiukka vääntö, pääministeri ehtii vielä mieltä. Voin joutua vähän puolustuskannalle. Mutta enimmäkseen minä olen oikeassa, en aina mutta aika usein. Maailma on hyvä. Maailma on minun mieleni mukainen.

Pahaltahan se näytti. Pahemmalta kuin pahalta, suorastaan kamalalta.

Se oli pahin talouskriisi sitten 30-luvun laman, ja pitkän yhtäjaksoisen kasvun kauden jälkeen se tuntui suurin piirtein siltä kuin Titanic olisi uponnut. Juhlat olivat ohi, sekä Yhdysvaltain suuressa tanssisalissa että salongeissa ympäri maailman. Kansakunnat seisoivat avuttomina kannella ja kuuntelivat jousiorkesterin soittoa.

Jos kärsimyksestä hakee jotain positiivista, se jakaantui suurin piirtein tasapuolisesti. Jälkikäteen on mahdollista ajatella, että jaettu kipu yhdisti, pakotti etsimään yhteisiä ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. Vuonna 2009 kärsittiin kaikkialla, eikä vuosi 2010 ollut vielä paljon parempi. Realistitkin pelkäsivät maailman taantuneen pysyvästi. Pessimistit olivat siitä varmoja.

Onneksi oli myös optimisteja – niitä, jotka jaksoivat uskoa. Onneksi oli markkinatalous, joka ravistelusta huolimatta onnistui välittämään toivon pilkahduksen epätoivon keskellä. Tässä on pohja, osakekurssit kertoivat loppuvuodesta 2009: me olemme saavuttaneet sen. Sen jälkeen suunta oli ylöspäin, tuskallisen hitaasti mutta yllättävän varmasti. Jo vuonna 2013 globaali bruttokansantuote kasvoi kolmen prosentin vauhdilla.

Perspektiivi on merkittävä asia. Kymmenen vuotta myöhemmin maailmanloppukin näyttää vain tavallista ikävämältä kuprulta jatkuvan talouskasvun vuosikymmeniä jatku-neella uralla.

Valtiot vaurastuvat, hyvinvointi lisääntyy. Joka vuosi miljoonat ihmiset pelastuvat äärimmäisestä köyhyydestä. Kaikki on melkein niin kuin ennenkin, vähän paremmin vain.

Tapahtui siis ihme. Vai tapahtuiko sittenkään? Mitä oikeastaan tapahtui?

Barack Obama, muutos ja toivo.

Vuonna 2008 Barack Obama on yhä sankari sekä Yhdysvalloissa että maailmalla – niin huomattava hahmo, että istuvalla demokraattipresidentillä on vaikeuksia täyttää hänen huomattavat saappaansa. Obama toimii nyt aktiivisesti globaalien oikeudenmukaisuuden puolesta oman säätiönsä puitteissa. On vähintäänkin todennäköistä, että Obama parin vuoden kuluttua valitaan YK:n pääsihteeriksi.

On harvinaista, että poliitikko osoittautuu sanojensa mitaiseksi – etenkin kun sanat ovat niin yleviä kuin Obaman vaalikampanjassa. Mutta niin vain kävi: myrskyn silmässä Barack Obama todella oli sekä muutos että toivo.

On tietysti myös kriittisiä ääniä. Talous parani, Obama vain peesasi. Ratkaisevat päätökset tehtiin jo kriisisyöksynä, ennen kuin Obamaa oli edes valittu. Jos Obama olisi toteuttanut vaalikampanjansa politiikkaa, lamassa oltaisiin vieläkin. Kuka tahansa olisi pystynyt samaan, kärkkäimmät vastustajat väittävät. John McCain, Hillary Clinton tai vaikka apina.

Nämä ovat kuitenkin vain soraääniä enkelikuorossa, pientä kakofoniaa hyminän keskellä. New York Timesin, Economistin ja Le Monden pääkirjoituksissa, kahvipöytäkeskusteluissa Bostonissa ja Pariisissa, basaareissa Pakistanissa, pilvenpiirtäjissä Shanghaissa ja Singaporessa – paras presidentti sitten Franklin Rooseveltin, ihmiset sanovat.

Hänen aseensa oli retoriikka, hänen suurin valttinsa tyyneys. Hän oli eleettömästi empaattinen, ajatteli asioita useasta näkökulmasta. Jo lapsuutensa ansiosta hän tunsi maailman, ymmärsi ihmisten erilaisuuden ja toisaalta perimmäisen saman. Mihin ikinä hänen onnistumisensa perustuikin, hänen saavutuksensa olivat huomattavia. Niitä ei kerta kaikkiaan voi kiistää.

Aivan ensin Barack Obama yhdisti lännen.

Olipa kerran länsi. Kuulostaa kompaktilta. Enää pitäisi määrittellä, mitä lännellä oikeastaan tarkoitetaan.

Ohitetaan lännen esihistoria, Kreikka ja Rooma ja kristinusko ja ensimmäiset alukset uudelle mantereelle. Jostain sieltä kumpuaa läntinen arvomaailma, ajattelumalli joka hallitsee maailmaa vielä vuonna 2020. Tarina on vain liian pitkä, niin kauas ei voida mennä.

Länsi sellaisena kuin me sen tunnemme syntyi toisen maailmansodan raunioille. Eurooppa tarvitsi Yhdysvaltoja,

ohjuksia ja Marshall-apua. Yhdysvallat oli halukas jakamaan omastaan, sillä oli olemassa myös itä, kokonaan toisenlainen kuin länsi. Itä oli lähellä, vain rautaesiripuksi kutsutun harson takana. Se oli niin lähellä, että kokonainen kaupunki oli jaettava kahtia. Itä oli jättiläismäinen, yhtä mahtava kuin länsi, mutta jättiläinen seisoi savijaloilla. Kun savijalat pettivät, länsi jäi yksin pystyyn.

Länsi oli riemuissaan, totta kai. Länsi oli voittanut, taistelu oli ohi. Koko historia oli ohi, niinkin länsi hetken kuvitteli; historia oli päättynyt demokraattisen kapitalismin tyrmäysvoittoon, jonka jälkimainingit kuin itsestään saavuttaisivat maapallon kaukaisimmankin kolkan.

Aivan niin ei tietenkään käynyt. Kun niin ei käynyt, länsi alkoi epäillä omaa olemassaoloaan. Olemmeko me yhtä? Mitä me haluamme? Mitkä ovat meidän arvomme?

Asiaa ei auttanut texasilainen presidentti, läntisen maailman johtaja, joka ei turhaan vaivannut päätään näin monimutkaisilla asioilla. Kahdeksan vuoden eripura, kahdeksan vuoden pimeys, ja sen päätteeksi vielä kaikkien aikojen taantuma, lähtöisin siitä samasta pahuuden pesästä, josta terrorismin vastainen sotakin. Mihin me tarvitsemme Amerikkaa, Euroopassa kyseltiin. Mihin me tarvitsemme tätä isoksi kasvanutta pikkuveljeä, jonka aivot eivät ikävä kyllä ole kehittyneet lihasten tahdissa?

Ristiriita oli todellinen, länsi natisi liitoksissaan. Sanasodan takana oli silti yhteisyyden kaipuu, ja tähän kaipuuseen Obama oli parasta mahdollista lääkettä.

Totta: Yhdysvaltojen ulkopolitiikka ei muuttunut niin paljon kuin monet odottivat. Totta: Yhdysvallat oli yhä suurvalta, joka neuvottelupöydissä ajoi ensisijaisesti omaa etuaan. Totta kaikki, mutta tämä oli helpompi hyväksyä, kun viesti

esitettiin eri tavalla, keskusteltiin asiat lännen yhteisinä. Me olemme yhtä, Obama viestitti Atlantin yli. Kiina on tärkeä, luonnollisesti, mutta transatlanttinen side on meille kaikkein tärkein. Juuri sen Eurooppa halusi kuulla.

Eurooppa sitä paitsi tarvitsi Yhdysvaltoja; ei yhtä kipeän yksipuolisesti kuin toisen maailmansodan jälkeen mutta kuitenkin. Riippuvuus kävi selvästi ilmi, kun lamasta parin vuoden kurimuksen jälkeen vähitellen käännettiin nousuun. Niin kuin aina ennenkin, käänne tapahtui ensin Yhdysvalloissa. Amerikka veti, Eurooppa tuli hitaasti perässä.

Pikkuveli saattaa olla ajattelematon, mutta voimia sillä riittää. Tällaisesta sukulaisesta ei kannata väkisin hankkiutua eroon, päinvastoin.

Tästä se lähti, lännen yhdistyminen, yksi Obaman suurista onnistumisista: taloudellisesti rationaalista ajattelusta, jonka taustalla oli vaikeasti sanoiksi puettavia tunteita. Molempinpuolisia ja lopulta enimmäkseen lämpimiä, sellaisia kuin veljesten välit yleensäkin.

Eurooppaa Obama ei voinut yhdistää, eurooppalaisten oli tehtävä se itse. Mutta ajan henki oli yhteistyölle suojea myös Euroopan unionissa. Vaikka jäsenvaltiot finanssikriisin alkumetreillä näyttivät repivän eri suuntiin, ahdinko pakotti löytämään yhteisen linjan.

Irlantilaiset hyväksyivät Lissabonin sopimuksen toisella yrittämällä, taloustilanteen säikäyttämänä ja vähemmän uhmakkaina. Varsin vähän uhoa oli myös Islannilla, kun se kriisinsä keskellä jätti jäsenhakemuksen Euroopan unioniin. Myöhemmin EU-joukkoon liittyivät myös Norja ja Kroatia.

Ruotsi ja Tanska hylkäsivät huojuvat kruununsa ja siirtyivät yhteisvaluutan suhteelliseen suojaan. Euroalueeseen

liittyivät myöhemmin myös Islanti, Kroatia, Puola ja Norja. Vuonna 2020 enää vain muutama harva taloustieteilijä epäilee euron kestävyyttä. Jos EKP selvisi kaikkien aikojen finanssikriisistä, se selvinnee tasaisemmistakin ajoista.

Samalla tavalla ajatellaan yleisesti myös Euroopan unionista. Se ei vieläkään ole linjakas liittovaltio, ei enää edes yritä siihen suuntaan. Edelleen se puhuu tärkeissä asioissa monesti useammalla kuin yhdellä äänellä. Britannia on yhä eniten kallallaan Yhdysvaltain suuntaan, Ranska vähiten. Saksan omaaloitteinen Venäjän-politiikka hiertää välillä itäisen Euroopan jäsenmaita.

Silti unioni on selvästi vahvempi kuin kymmenen vuotta sitten. Yhteisvaluutan menestyksestä se on saanut vahvan oikeutuksen omalle olemassaololleen. Onnistunut laajentuminen on tehnyt siitä koko maanosan yhteisön.

Uudelleen syntyneessä lännessä Euroopan unioni on ottanut entistä aktiivisemmän roolin Yhdysvaltojen rinnalla. Rohkeimmissa puheenvuoroissa lännen työnjako arvioidaan jo Brysselille mairittelevasti: Yhdysvalloilla on sotilaallinen voima, Euroopan unionilla poliittinen johtajuus.

Edes Barack Obama ei sentään myönnä tällaista voimasuhteiden muutosta. Hän ja uusi demokraattipresidentti puhuvat mieluummin entistä tasa-arvoisemmasta kumppanuudesta, jonka tulokset ovat hyödyttäneet koko maailmaa, eivät ainoastaan länttä.

Maailma on yhdistynyt kohtaamaan tulevaisuuden haasteet, Obama sanoi jälkimmäisen presidenttikautensa jäähyväispuheessa. Se oli puheiden puhe, Obaman huomattavan puhujanuran paras performanssi. Sadat miljoonat ihmiset ympäri maailman seurasivat sitä suorana, kokoontuivat plamanäyttöjensä ja läppäreidensä ääreen. Tuhannet puhevies-

tinnän tutkijat ovat jo muutamassa vuodessa laatineet laajoja tutkimuksia sen retorisisista keinoista.

Puheen teknisestä taitavuudesta kaikki ovat yhtä mieltä. Myös sisältö sai varauksetonta kiitosta Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Kiinassa, Intiassa ja Venäjällä analysoidaan toisinaan kriittisesti puheen huippukohtaa – International Herald Tribunen pääkirjoituksen mukaan ”sen kovaa, kestäväää ja tulevia johtajia velvoittavaa ydintä.”

Kahdeksassa vuodessa maailma on selvinnyt globaalista talouskriisistä ja yhdistynyt kohtaamaan tulevaisuuden haasteet, Obama siis sanoi. Tähän asti kaikki hyvin, myös Kiinassa, Intiassa ja Venäjällä. Mutta seuraavat lauseet, ne välillä hiertävät – kalvavat ikävästi mieltä G20-kokouksessa tai YK:n turvallisuusneuvostossa.

Maailma on yhdistynyt lännen johdolla, Obama sanoi, yleiseen diplomaattisuuteensa nähden yllättävän suoraan. Me olemme tulleet lähemmäksi toisiamme lännen johdolla, mutta emme enää sen ehdoilla.

Onko tällainen mahdollista? Eikö politiikka ole yksinkertaista, myös globaalilla tasolla: se, joka johtaa, sanelee myös ehdot?

Toisaalta kaikkein pahin tilanne on laiva ilman kapteenia. Jonkun on otettava ohjat, näytettävä tietä. Ohjat ottaa se, jolla siihen jotenkin on voimia. Se tiedetään myös Kiinassa, Intiassa ja Venäjällä finanssikriisin jälkeen.

Jälleen kerran: merkillinen perspektiivi. Miten erilaiselta kaikki vaikuttikaan silloin katastrofin alussa, alkusyksystä 2008 – Lehman Brothersin romahtaessa ja pankkien kaatues-
sa veronmaksajien syliin.

Sen piti olla ensisijaisesti lännen ongelma, rangaistus holtittomasta menosta. Sen piti olla kvartaalikapitalismin sielunmessu, Wall Streetin ja Lontoon Cityn alamäen alku. Monien mielestä sen piti olla yhden ahneen, laiskan ja ylivelkaantuneen imperiumin loppu, verrattavissa Rooman valtakunnan tuhoon tai vähintään Ison-Britannian kohtaloon 1900-luvun alussa.

Ja kuitenkin, kun myrsky oli tauonnut ja tappiot laskettiin, voittajaksi havaittiin juuri se, jonka piti varmasti hävitä: länsimainen, joidenkin mielestä angloamerikkalainen kapitalismi. Se uusliberalismiksikin kutsuttu uskollinen ystävä ja rakas vihollinen, jonka finanssikriisin myötä oli tarkoitus siirtyä ideologioiden yhä ahtaammaksi käyvälle hautausmaalle. Se nousi polviltaan kuin nyrkkeilijä kanveesista, etsi iskun jäljiltä harhailevalla katseellaan hetken turhaan tuomaria ja nosti sitten kätensä pystyyn voiton merkiksi. Olo ei ollut kehuttava, mutta muut ottelijat makasivat yhä rähmällään matolla.

Valtiokapitalismi ei tarjonnutkaan suojaa finanssikriisin myrskyltä. Se kävi ilmi lopulta varsin pian, heti ensimmäisenä todella laihana vuotena. Demokraattisissa valtioissa kansalaisyhtymättömyydelle oli sentään vaalien kokoinen varoventiili. Keskusjohtoisissa maissa lama johti sisäisiin levottomuuksiin.

Oliko voitto sitten voittajan hyvyttä vai vastustajien heikkoutta? Makuasia. Oli miten oli, markkinatalous todisti sitkeytensä – joidenkin helpotukseksi, monien pettymykseksi.

Ensimmäisenä alkoi kuohua Kiina, globaalin talouden ihmelapsi.

Oli ehkä hulluutta kuvitella, että Kiina voisi selvitä finanssikriisistä muita kuivemmin jaloin. Sen satumainen kasvu pe-

rustui amerikkalaisten kuluttajien ikuiseen optimismiin. Kun tältä optimismilta putosi pohja, putosi pohja myös Kiinan talousihmeeltä.

Kommunistisen puolueen kannalta kriisi sattui hankalaan aikaan. Vuodesta 2009 oli muutenkin tulossa vaikea. Tiananmenin aukion verilöylystä tuli joulukuussa kuluneeksi 20 vuotta, eikä sellaisen vuosijuhlan voinut olettaa sujuvan ongelmitta. Hyvissä ajoin keskusjohto oli laatinut tarkat suunnitelmat levottomuuksien varalta.

Hetken aikaa käsikirjoitus toimi. Maaseudulta kaupunkiin työn perässä valuvat kiinalaiset käännytettiin kärryineen takaisin. Mielenosoitukset syrjäseuduilla tukahdutettiin kovin ottein. Niin kuin aina ennenkin vaikeina aikoina, maaseutu sai kärsiä lamasta ennen kaupunkeja. Tärkeintä oli yrittää pitää rauhallisina kaupunkien asukkaat – rikkaammat, koulutetut ja vaikutusvaltaisemmat.

Ikävä kyllä lama iski Kiinaan lujasti. Virallisissa tilastoissa kansantalouden kasvuprosentti ei koskaan pudonnut alle kuuden. Se oli kasvun virallinen alaraja, jonka perusteellinen koulutus oli juurruttanut jokaisen kommunistisen puolueen jäsenen mieleen. Kansainvälisten arvioiden mukaan todellinen kasvuprosentti oli vuosina 2009–2011 hädin tuskin viittä.

Kiihtyvän kasvun varaan rakennetussa taloudessa se ei yksinkertaisesti riittänyt. Kommunistisen puolueen valta perustui kansalaisten kanssa solmittuun sanattomaan sopimukseen: me annamme teille vaurauden, te annatte meille vallan. Ilman vaurautta ei ole valtaa – ei ainakaan ilman väkivaltaa.

Tiananmenin aukion joulukuusta selvittiin lopulta kymmenillä haavoittuneilla ja muutamilla kuolonuhreilla. Jännitteisiin nähden pahemminkin olisi voinut käydä. Laajasti uutisoitu älymystön kapina oli silti valtava imago tappio Hu

Jintaolle ja koko kommunistiselle puolueelle, karmeaa päätös karmealle vuodelle. Ikävä yllätys Kiinan johdolle oli myös läntisen maailman yllättävän yhtenäinen linja. Jos valtionpäämiehet vielä Pekingin olympialaisten olivat tasapainoilleet sanoissaan, nyt Obama, Sarkozy, Merkel ja jopa Matti Vanhanen tuomitsivat jyrkästi keskuskomitean kovat otteet.

Toisen Tiananmenin aukion jälkeisinä vuosina näytti välillä siltä, että kommunistinen puolue saattaisi menettää otteensa kokonaan. Se olisi ollut täydellinen kaaos: hallitsematon räjähdys juuri ja juuri kitsaalle kasvu-uralle kääntyneessä maailmantaloudessa. Länsimaat asettuivat tukemaan Kiinan hallittua muutosta, kommunistisen puolueen johdolla mutta ei sen ehdoilla.

Vuonna 2020 Kiina on välitilassa. Paikallistasolla maassa on jo kohtuullisen luotettavia, puolivapaita vaaleja. Lehdistön sananvapaus on parantunut, internetissä rajoituksia ei enää juurikaan ole. Koska Kiina on sidottu entistä tiiviimmin kansainvälisiin järjestöihin, räikeitä ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu vuosi vuodelta vähemmän. Kynnys niihin on korkea: kauppasuhteita ei ole varaa vaarantaa.

Joidenkin mielestä Kiina on viimein matkalla kohti todellista monipuoluejärjestelmää. Toiset uskovat sen säilyvän suurin piirtein samanlaisena, maailmanloppuun asti enemmän tai vähemmän epädemokraattisesti johdettuna jättiläisvaltiona. Kiina kasvaa yhä, sekin on selvää – jos maa suurin piirtein pysyy raiteillaan, se on parinkymmenen vuoden kuluttua maailman suurin kansantalous.

Jotenkin ajatus ei vuonna 2020 tunnu enää niin pelottavalta kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Eihän Kiinasta länsimaata tule, ei koskaan. Mutta ilman länttä Kiina ei tule toimeen, ja siksi lännelläkin on keinonsa, omat tapansa ohjata Kiinan kehitystä.

Entä sitten Venäjä?

Kremlille finanssikriisi oli vähintään yhtä epämiellyttävä yllätys kuin Pekingille. Vielä vahvemmin kuin Peking Kreml uskoi kriisin ohittavan kotipesän.

Toisin kävi. Länsimaiset sijoittajat olivat jo muutenkin huolestuneet investointiensa turvallisuudesta. Kriisitilanteessa rahahanat itään kierrettiin entistä tiukemmalle. Paljastui myös, että monet venäläiset yritykset olivat raskaasti velkaantuneita länsimaisille pankeille. Oligarkit eivät olleetkaan turvassa, päinvastoin – raharuhtinaat jonottivat lakki kourassa pelastusta keskuspankin ovella.

Suurin shokki oli tietenkin raaka-aineiden hinnan nopea lasku. Pulskina vuosina kaksi kolmasosaa Venäjän vientituloista oli tullut kaasusta ja öljystä. Makrotasolla talouspolitiikka oli ollut järkevää, suurista tuloista oli kerätty kookas valuuttavaranto, mutta ruplan kurssin laskiessa se suli hämmästyttävän nopeasti.

Matka Wall Streetilta main streetille osoittautui Venäjällä yhtä lyhyeksi kuin muuallakin maailmassa. Betonimyllyt pysähtyivät, nosturit jämähtivät paikoilleen. Kaukaa Aasiasta Moskovaan ja Pietariin saapuneet työmiehet hytisivät para-keissaan. Maltilliseen vaurastumiseen tottunut keskiluokka tunsu kukkaroissaan valuuttakurssin muutoksen.

Luovempi ja kekseliäämpi johto olisi saattanut reagoida vaikeuksiin toisella tavalla. Putin oli kuitenkin ennen kaikkea nousukauden johtaja, vakauden tuoja ja kansallisen itsetunnon kohottaja. Presidentin paikalla hän olisi vielä kohtuullisen helposti saattanut vierittää hankaluudet hallituksen niskaan. Pahaksi onnekseen Putin oli juuri ennen myrskyä hankkiutunut itse pääministeriksi.

Mahdollinen ratkaisu kriisissä olisi ollut hajauttaa valtaa ja samalla vastuuta. Vanha vaisto ohjasi Putinia ja Medvedeviä toiseen suuntaan. Sisäpolitiikka tiukentui, valtaa keskitettiin entistä tarkemmin. Kansalaisille tarjottiin mieluummin keppiä kuin porkkanaa.

Sama vaisto ohjasi Venäjää vaikeimpina kriisivuosina myös eristäytymään. Pintaan nousi vanha venäläinen epäluulo: muu maailma ei pidä meistä ja haluaa meille paha. Ote lähialueista kiristyi. Välit Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin kanssa heikkenivät.

Tiukka linja tyydytti nationalistisimpien kansalaisten itsetuntoa. Rationaalisesti ajatellen se oli täysin väärä. Se vain syvensi kriisiä, piti Venäjää pohjalla vielä sittenkin kun länsi alkoi jo nousta. Vaikka raaka-ainetulot kääntyivätkin nousuun, länsimaiset investoinnit pysyivät poissa. Talouden pohja oli vaarallisen yksipuolinen.

Venäjän orastava keskiluokka kyllästyi tasaiseen kurjittumiseensa ja alkoi äänekkäästi vaatia muutosta. Vanha valtaklikki yritti viimeiseen asti pitää kiinni asemistaan, mutta sen tilanne kävi kestävämmäksi. Ainoa vaihtoehto olisi ollut tukahduttaa kansannousu avoimella väkivallalla. Aivan niin pitkälle ei onneksi ajauduttu: uusi johtaja valittiin lopulta ennenaikaisilla, kohtuullisen demokraattisilla vaaleilla Putinin sisäpiirin ulkopuolelta.

Johtajanvaihdoksesta alkoi Venäjän uusi aika, enimmäkseen johdonmukainen toiminta osana kansainvälistä yhteisöä. Länsisuuntaus on ehkä enemmän pragmaattinen kuin ideologinen – jos uho tuo tuhon, ainoa vaihtoehto on liennytys. Uusi johtaja sanoi sen linjapuheessaan asettaessaan tavoitteekseen Venäjän EU-jäsenyyden: ”Venäjä on eurooppalainen valtio, on aina ollut. Mutta Venäjä on aivan tietynlainen eurooppalainen valtio.”

Vuonna 2020 Venäjän EU-jäsenyys ei näillä reunaehdoilla ole vielä toteutunut. Realistisesti arvioiden se ei aivan lähitulevaisuudessa toteudukaan. Neuvottelut Turkin kanssa etenevät myönteellisissä tunnelmissa, ja jos Turkin jäsenyys toteutuu, unionilla on hetkeksi sulattelemissa uudessa erilaisessa jäsenvaltiossaan.

EU:n ja Venäjän välit ovat kuitenkin läheiset ja enimmäkseen mutkattomat. Viisumivapaus vallitsee. Puutullikiistat, vientitariffit ja kaasuaseella uhkailu ovat historiaa. Venäjä on WTO:n jäsen ja toimii uuden, avoimemman ideologiansa mukaisesti myös muissa kansainvälisissä järjestöissä.

Juhlapuheissaan Venäjä pitää yhä tiukasti kiinni omasta suurvalta-asemastaan. Käytännössä se hakee poliittista auktoriteettia uudenslaisin keinoin. EU:n ja Venäjän yhteisymmärrys Kaukasuksen tilanteesta on hyvä esimerkki. Ukraina ja Georgia eivät liity Natoon, ja vastavuoroisesti Venäjä on hyväksynyt niiden EU-jäsenyyshaaveet.

Millainen sitten on uusi maailmanjärjestys, lännen johdolla muttei lännen ehdoilla luotu? Millainen on Barack Obaman muovaama maailma? Miltä näyttää muiden kuin länsimaiden asema neuvottelupöydissä?

Ainakin pöytiin on raivattu tilaa useammille tuoleille. Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki luotiin toisen maailmansodan jälkeen, silloisilla voimasuhteilla. Finanssikriisin jälkimainingeissa järjestöt uhkasivat menettää legitimitettinsä, ellei niitä uudistettaisi. Aasian talouksien nousu oli tunnustettava, jotta instituutiot saattoivat toimia. Vuonna 2020 IMF:llä on singaporelainen puheenjohtaja – ajatus, joka vielä kymmenen vuotta aiemmin olisi ollut mahdoton.

G8-kokoukset lähtivät kasvamaan puoliksi vahingossa. Merihädässä järjestetty G20-kokous Washingtonissa syksyllä 2008 oli ehkä lähinnä poseeraustilaisuus, mutta symbolisesti tapaaminen oli merkittävä. Se avasi polun pysyväle laajentumiskehitykselle: Kiina, Intia, Brasilia, Etelä-Afrikka ja Indonesia kuuluvat nyt virallisesti talouden suurvaltojen joukkoon.

Muutokset tapahtuvat kai aina tavallaan vyörynä. Pienet kivet vierivät, sysäävät liikkeelle suurempia. Kuka olisi uskonut, että YK:n turvallisuusneuvosto ikinä voisi uudistua? Vuonna 2020 sekin näyttää mahdolliselta: Kiina on hyväksymässä jäseniksi Japanin ja Intian. YK-järjestöt toimivat muutenkin tehokkaammin ja pragmaattisemmin – Yhdysvaltojen uusi, rakentava asenne on auttanut rakenteiden uudistamisessa.

Kaikki hyvin, maailmassa rauha? No, ei nyt aivan. Parantunut kansainvälinen yhteistyö on joka tapauksessa tuottanut rohkaisevia tuloksia ympäristö-, talous- ja turvallisuuskesymyksissä. Vahvasti politiikkavetoisessa maailmassa jyrkiltä vastakkainasetteluilta on välttytty. Finanssikriisin jälkeisen romahduksen jälkeen raaka-aineiden hinnat ovat pysyneet suhteellisen korkealla tasolla, mikä on edistänyt rauhanomaista kehitystä OPEC-maissa. Talouden kohentunut vire on muutenkin vähentänyt konflikteja.

Kehittyvistä alueista suhteellisesti parhaiten on menestynyt yllättäen Afrikka. Yhteistyö globaalilla tasolla on tasoittanut tietä yhteistyölle myös maanosan sisällä. Toimiva Afrikan unioni ei ole enää pelkkä utopia.

Länsimaiden, erityisesti USA:n ja Ranskan, taloudellinen ja sotilaallinen tuki on ratkaisevasti vauhdittanut positiivista kehitystä. Mikrolainat ovat raivanneet miljoonille afrikkalaisille ulospääsyn pahimmasta köyhyydestä. Yhtä lailla apua on ollut teknologiasta, erityisesti kännyköistä: tutkimuksissa on

todettu, että kymmenen prosentin kasvu valtion kännykkäpenetraatiossa merkitsee noin prosentin kasvua bruttokansantuotteessa.

Myös Etelä-Amerikan painoarvo globaalilla kentällä on suhteellisesti noussut. Latinalaisen Amerikan mailla on raaka-aineita, ja ne ovat aktiivisesti mukana myös biopolttoaineiden ja muiden vaihtoehtoisten energiamuotojen kehittämisessä. Toinen paljon kärsinyt maanosa on sekin uudessa maailmanjärjestyksessä entistä yhtenäisempi.

Pääministeri Ruoppa korjaa asentoa. Poimii pikkupöydältä vesipullon, kiertää sen auki. Riisuu pöydältä silmälasinsa, hieraisee ohimoitaan. Laskee silmälasinsa pöydälle, hymyilee keskustelukumppanilleen.

Aurinko killittää kohta ratansa laella, langettaa huoneeseen muutaman syvän varjon. Toimittaja kököttää tuolillaan kuin pulska pikku buddha, pikkutakinliepeet rypyssä ja kravattisolmu vinossa. Pöydällä on toimittajan käsittämätön kasettinauhuri.

Kasettinauhuri, pääministeri ajattelee: vuonna 2020! Kuinka itsepäinen, kuinka menneisyyteen rakastunut ihminen voi olla? Kuinka pessimistinen, kuinka haluton muutokseen? Jos kaikki suomalaiset olisivat buddhan kaltaisia, meillä ei olisi Nokkaa. Ei olisi Aalto-yliopistoa, ei Nobelin rauhanpalkintoa. Meillä ei olisi mitään, täällä me vain olisimme, keskenämme. Kuuntelisimme kasetteja.

Tiesihän sen, pääministeri manaa mielessään. Pitihän se arvata, tästä tulee sitkeä istunto. Me emme ole ikinä olleet mistään samaa mieltä, minä ja tämä mies – emme, vaikka me olemme samasta kaupungista, samaa sukupolvea, samassa maailmassa kasvaneita.

Kysymykset ovat tuttuja, Juliana Ruoppa on kuullut ne kaikki. Tämän saman toimittajan suusta, ties kuinka monen muun; opposition kansanedustajilta kyselytunnilla ja kansalaisilta Kuopion torilla. Kysymykset eivät juuri ole muuttuneet. Samat kysymykset kuin kymmenen vuotta sitten, samat kysymykset aina.

Miksi tuloerot ovat tilastojen mukaan taas kasvaneet, viime vuonnakin merkittävästi? Miksi pääomaverotus on niin alhaista verrattuna tuloverotukseen? Miksi tuloverotusta alennetaan, kun hyvinvointipalvelut eivät ole kunnossa? Vanhainkodit natisevat liitoksissaan, keskiluokka turvautuu yhä vahvemmin yksityiseen terveydenhuoltoon. Miten käy kansalaisten tasa-arvon?

Entä miksi hallitus kaikissa puheissaan ja toimenpiteissään aina ensimmäisenä korostaa yrittäjien etua? Eikö tavallinen palkansaaja ole enää mitään? Aluepolitiikkakin on kokonaan unohtunut: maaseutu autioituu, kun väki pakkaa Helsinkiin ja muutamiin maakunnallisiin keskuksiin.

Pääministeri vastailee parhaansa mukaan. Valtion kokonaisveroaste on pienentynyt vain vähän, verotuksen painopistettä on siirretty välillisiin veroihin. Finanssikriisin jälkeen verotulot ovat olleet taas terveellä kasvu-uralla ja kriisin aikana paisunutta valtionvelkaa määrätietoisesti lyhennetty. Tällä käyrällä eläkepommi pysyy hallinnassa, mutta pysyviin menonlisäyksiin ei ole varaa. Ei tällä väestöpohjalla, ei tässä kilpailutilanteessa.

Terveydenhuoltojärjestelmää ei mitenkään määrätietoisesti pyritä yksityistämään, pikemminkin järkeistämään. Millään valtiolla ei ole varaa siihen, että leikkaussalit seisovat tyhjinään.

Mitä tulee yrittäjyyteen, sen kaikinpuolinen edistäminen nyt vain yksinkertaisesti on Suomen elinehto. Taantuman jälkeistä nousua ei olisi ikinä tullut ilman pk-sektorin virkistymistä ja uusia akateemisia kasvuyrityksiä. Merkittävä osa yritystoiminnasta kieltämättä keskittyy pääkaupunkiseudulle, mutta sekin on tämän kokoisessa maassa melkein väistämätöntä. Viiden miljoonan ihmisen kansakunnasta saadaan juuri ja juuri kasaan yksi metropoli.

Pääministeri yrittää pitää tunnelman kepeänä. Mutta kasettinauhuri pyörii, buddha ei anna armoa: kriittiset kysymykset siirtyvät globaalille tasolle.

Kantaako Suomi vastuunsa ilmastopolitiikassa? Olemmeko ydinvoimauskovaisina jääneet jälkeen uuden teknologian kehittämisessä? EU:n maatalouspolitiikka, edelleen vahingollista kehittyville maille? Kiina on taas ärhennellyt Tiibetille, estääkö kauppapolitiikkaa pääministeriä reagoimasta? Miksi tehdastyöläiset Kiinassa yhtä työskentelevät niin olemattoman pienellä palkalla?

Juliana Ruoppa ei enää kestä. Hän pyytää keskustelukumppaniaan ajattelemaan nyt kerrankin myönteisesti.

Ei Roomaakaan rakennettu päivässä. Ja nyt sentään rakennetaan jotain vielä paljon monimutkaisempaa kuin Rooma, toimivaa ja demokraattista järjestystä koko valtavalle planeetalle.

Kiinalaiset tehdastyöläiset, hyvä esimerkki kansainvälisen järjestelmän toimivuudesta! Palkka on toki pieni, mutta on se isompi kuin aiemmin. Työolosuhteet ovat turvallisemmat, onnettomuuksia vähemmän. Kansainvälisellä yhteistyöllä kiinalaiset alihankkijat on pakotettu parantamaan työsuhteidensa laatua, mikä itse asiassa on merkittävästi hidastanut Kiinan talouskasvua. Siitä taas on aiheutunut vaikeuksia myös län-

nelle, mutta arvojensa puolesta länsimaat ovat olleet valmiit maksamaan hinnan.

Yhteiskuntavastuu on viimeistään nyt todella muuttumassa sanoista teoksi. Joka ikinen merkittävä länsimainen yritys haluaa profiloitua ihmisläheisenä ja välittävänä, eikä tähän imagoon kerta kaikkiaan sovi tavaroiden tuottaminen halpamyövoimalla hengenvaarallisissa tehtaissa. Kuluttajat ovat näissä asioissa paljon tarkempia kuin ennen, valvovat yritysten tuotantoketjuja ja ryhtyvät herkästi boikottiin.

Mikä parasta, kehitys sopii Suomelle erinomaisesti, pääministeri julistaa. Suomalaisille yrityksille uudet eettiset vaatimukset tuovat lähinnä kilpailuetua. Meidän maineemme on hyvä, meidän kulttuurimme rehellinen.

Epätasa-arvoa tämä on, buddha tuhahtaa, luopuu hetkeksi kokonaan toimittajan roolistaan. Epätasa-arvoa meillä ja muualla, kaikilla tasoilla. Vahvimman oikeutta. Uusliberalismia.

Nyt pääministeri voisi jo melkein huutaa. Uusliberalismia! Se sana ei näköjään koskaan kuole. Juliana Ruoppa muistaa äkkiä buddhan nuorena, melkein kaksikymmentä vuotta sitten. Yhtä pulskana, yhtä pyöreäposkisena. Buddha teki hänestä jutun, kun hän pyrki EU-parlamenttiin. Silloinkin hän oli uusliberalisti, silloin jo. Kerrassaan suosittu uusliberalisti.

Maailma on hyvä, Ruoppa haluaisi sanoa. Paras mahdollinen, tässä tilanteessa, näillä reunaehdoilla. Sen sijaan hän sanoo, suoraan buddhalle, ei Helsingin Sanomien lukijoille:

”Sinä ja minä. Me emme ole olleet monesta asiasta yhtä mieltä.”

”Emme niin”, toimittaja vastaa, hymyilee vähän.

”Oletko sinä optimisti?”

”Omasta mielestäni minä olen.”

”Sittenhän meitä on kaksi.”

Tottahan se on, Juliana Ruoppa ajattelee. On buddhalla joku pointti, aina ollut. Demokraattinen kapitalismi, länsimainen markkinatalous, miksi sitä nyt kutsutaankin, uusliberalismiksi – oli nimi mikä tahansa, järjestelmä perustuu jatkuvaan kehitykseen. Jatkuva kehitys taas on toisin termein kilpailua.

Niinhän se on, eroja syntyy. Koulutetut erottuvat kouluttamattomista. Ylityöllistetyt työttömistä. Hyvin johdetut huonosti johdetuista. Erot ryhmien välillä eivät helposti kutistu, päinvastoin. Niillä on taipumus kasvaa, ja tämän kasvun merkittävä hidastaminen, sen räjähdysten estäminen on näissä oloissa itse asiassa suuri poliittinen saavutus.

Kai tämän nyt voisi sanoa ääneenkin. Ei, ei sittenkään. Ei missään tapauksessa, ei buddhalle nyt ainakaan. Se vääristyi si kuitenkin, vääntyisi irvokkaaksi otsikoksi. Minä en luota buddhaan. Buddha ei luota minuun. Mutta buddhalla on pointti, on aina ollut. Pitäisi vain muistaa, pääministerinäkin.

Molemmat ovat hiljaa: pääministeri, Helsingin Sanomien poliittinen toimittaja. Kasettinauhuri vain surisee, patterit vinkuvat. Pieniä pilviä on ilmestynyt kohta jo keskipäivän taivaalle, varjostamaan tammikuun arkaa aurinkoa.

KIINALAISTA KAPITALISMIA

Merkittävän suomalaisen teknologiayrityksen toimitusjohtaja Mauri Kaarna lyö nyrkkinsä eduskuntatalon seinään. Ei erityisen lujaa mutta lyöpähän nyt kuitenkin, ihmettelee itsekin lyöntiään. Kukaan ei sentään nähnyt, tuskin edes käytävän toisessa päässä päivystävä vahtimestari.

Rystysissä kihelmöi, mielessä kiehuu. Perhanan poliitikot, Kaarna kiroaa. Voi saamarin saamari!

Kutsuvat puhumaan, suureen valiokuntaan oikein. Kun niille sitten puhuu, kuuntelevatko ne, tekevät muistiinpanoja? Eivät. Pirulaiset räpeltävät kännyköitään, väittävät vastaan, kieltäytyvät uskomasta. Jankuttavat vain niin kuin maailma olisi entisensä. Niin kuin oltaisiin jossain 90-luvulla vielä, 2000-luvun alussa. Kunpa oltaisiinkin. Oltaisiin vain, olisi mukavampi olla.

Ikävä kyllä eletään armon vuotta 2014. Eikä kehitystä voi pysäyttää, se vain kiihtyy. Kentällä sen näkee, lentokentillä, maailmalla. Sen näkee kun katsoo yritysten taseita, lukee toimintakertomuksia. Hyvänen aika, sen näkee kaikesta. Ainoastaan eduskuntatalon sisältä sitä ilmeisesti ei näe, graniittiseinät kai estävät näkemästä.

Miten tämä näin nopeasti käy, joku vähän fiksumpi poliitikko kysyi. Pirustako minä tiedän, toimitusjohtaja Kaarna vastasi. Mutta näin se nyt vain on. Näin se käy. Juna kyllä pysyy liikkeessä, veturin paikkaa vain vaihdetaan. Uusi veturi on idässä, tarkemmin sanottuna Kiinassa ja Intiassa. Että jotain muutoksia se nyt edellyttäisi täällä matkustajaosastossakin, vaunussa nimeltä Suomi. Jotain ihan oikeita, syvälle rakenteisiin meneviä muutoksia, ei pelkkää kosmetiikkaa.

Meillä on mahdollisuus pysyä tässä kelkassa, Kaarna ajattelee. Sinitellä, roikkua mukana. Pärjätä vähän paremminkin. Sen takiahan minä tänne tulin. Sen minä tulin tänne Arkadianmäelle kertomaan. Toivoa on.

Samahan se lopulta yrityksille on, kuka sitä kasvua vetää. Pääasia että sitä on. Suomalaiset perusalat ovat sitä paitsi perinteisesti pärjänneet kovan kasvun maailmassa.

Mutta maailma ei muutu sellaiseksi kuin se oli. Impivaaraan ei ole paluuta, ei lintukotoon. Ei paluuta siihen pysyvien työsuhteiden, kuukautiskierron täsmällisyydellä toistuvien devalvaatioiden aikaiseen sosialidemokraattiseen onnelaan, jonka rakenteissa nämä saakutin sönköttäjät täällä roikkuvat kuin äitinsä perinnössä. Eikä tämä puhe ole minun kovuuttani. Ei se ole sitä että Mauri Kaarna olisi niin kamalan julma ja ilkeä ja paha. Realismia, ei mitään muuta.

Pitää vain mennä sinne, Kaarna ajattelee. Painaa markkinoille, pistää asiat kuntoon täällä Suomessa. Mennä ja tehdä, uskaltaa, meni syteen tai saveen.

Niin kuin nyt meikäläinenkin, pelkkä torpan poika, ei mitään omaisuutta. Tyhjistä luotu koko firma. Mutta niin vain puskettiin Kiinaan jo silloin 90-luvulla, reippaasti sinne missä oli markkinat. Minne isot edellä, sinne pienet perässä. Ja jos meillä nyt sitten on osa tuotannosta siellä, minäkö se olen se maanpetturi? Kaikkeni yritän, kaikkeni teen. Niin mielelläni pitäisin pari tehdasta täällä. Mutta kun sen saman komponentin saa siellä kasaan niin pirun paljon halvemmalla.

Voiko tämä Kiinan malli kestää, toimitusjohtaja Kaarna muistaa, erään kansanedustajan kysymyksen. Voiko olla toimivaa kapitalismia ilman demokratiaa? Ilman sananvapautta, ilman yksilönsuojaa? Ilman työntekijöiden oikeuksia? Ilman toimivaa oikeuslaitosta?

Totta kai voi. Oli merkillinen harha ylipäättään sitoa kapitalismi ja demokratia niin kiinteästi yhteen. Oli typerää niin pitkään kuvitella, että Kiina oli vain pitkällä marssilla monipuoluejärjestelmään. Se oli vain läntistä hybristä, toisen maailmansodan jälkeistä; liki kolonialistista kulttuurista ylimielisyyttä, joka oli pahimmillaan vuosituhannen lopussa, yksinapaisessa Yhdysvaltojen johtamassa maailmassa. Sellaiseen omahyväisyyteen ei enää ole varaa. Ei ole, ei kerta kaikkiaan.

Eikä Kiina sitä paitsi mikään barbaarivaltio ole, Kaarna olisi halunnut sanoa. Onhan siellä lait, tuomioistuim kehittyä. Työpaikatkin vähitellen paranevat. Ne toimivat siellä kyllä, omalla kiinalaisella tavallaan, eikä se tapa ole meidän tapamme, ikävä kyllä. Meidän on se erikseen opeteltava.

Suoraselkäinen sopii olla, muttei sinisilmäinen. Ei liian ylevä, ei liian rehellinen. Tietyissä maissa toimittaessa on vain hyväksyttävä harmaakin alue: toisinaan byrokratian rattaita on vähän voideltava. Suomalaisille se on hankalaa, mutta minkäs teet.

Jotain täytyy tapahtua. Jonkin on muututtava. Muuten on vain alamäki, ei minun yritykselleni mutta minun isänmaaleni. Sattuuhan se sydämeen. Minulla on sydän, uskokaa tai älkää.

Merkittävän suomalaisen teknologiayrityksen toimitusjohtaja Mauri Kaarna hieroo vielä hetken nyrkkiään, tarttuu sitten salkkuunsa. Kokous odottaa, telekonferenssi Shanghain toimiston kanssa.

Jääkööt nämä tänne hautomaan haaveitaan. Suomalaiset. Tsuhnat. Hobitit.

Marraskuussa 1978 Kiinan kommunistisen puolueen johtaja Deng Xiaoping ei laskenut jalkaansa kuun pinnalle, ainoastaan Singaporen maaperälle. Silti se oli matka, joka muutti historian kulun.

Deng oli kuvitellut saapuvansa kehitysmaahan, kohtaavansa samanlaisen köyhyyden kuin kotona Kiinassa. Sen sijaan hän näki siistin, kasvavan ja hyvin toimivan suurkaupungin, huomattavasti vauraamman kuin Shanghai tai Peking. Kun Deng nousi paluukoneeseen, hän läksytti kovin sanoin avustajiaan. Miksei kukaan ollut kertonut tästä?

Kotona Pekingissä 74-vuotias veteraani käänsi takkinsa. Se oli enemmän kuin tavallinen takinkääntö: se oli vallankumous. ”Köyhyys ei ole sosialismia, ja vielä vähemmän kommunismia”, johtaja lausui kansalleen. ”Mitä väliä sillä on, onko kissa musta vai valkoinen. Jos kissa nappaa hiiriä, se on hyvä kissa.”

Avautuminen maailmalle oli Kiinan kommunistiselle puolueelle valtava riski. Virallinen totuus paljastui valheeksi: yhdysvaltalaisista tv-ohjelmista kiinalaiset saattoivat nähdä, etteivät amerikkalaiset eläneetkään köyhinä ja orjuutettuina. Mädäksi väitetty järjestelmä paljastui satumaisen vauraaksi.

Deng pelasi uhkapeliä mutta voitti. Unelmat kollektiivisesta ja henkilökohtaisesta rikastumisesta vapauttivat valtavan kansakunnan huikean potentiaalin. Ne olivat polttoainetta yhdelle modernin taloushistorian hurjimmista kasvukertomuksista.

Ei syntynyt ainoastaan talousihmettä, syntyi vaihtoehtoinen malli. Sitä voisi ehkä kutsua kiinalais-singaporelaiseksi tärkeimpien luojiensa, Deng Xiaopingin ja itsenäisen Singaporen ensimmäisen johtajan Lee Kuan Yewin mukaan. Pienen kaupunkivaltion ja nousevan suurvallan välillä on kiinteä

yhteys: Dengin matkakokemusten jälkeen vähäisemmät kiinalaiset johtajat kävivät Singaporessa etsimässä mallia Sezhuanille, Shanghaille, Guangzhouille ja muille Kiinan talouden vetureille.

Kiinalais-singaporelainen malli asettaa järjestykseen ihmisen perustarpeet. Tärkeintä on rauha ja järjestys, mahdollisuus vaurastua. Tärkeintä on turvallinen, kohtuullisen ennustettava elämä.

Demokratia on koriste, kermavaahtoa kakun päällä. Kermavaahtoa ei tarvita, se on pikemminkin haitallista: lihottaa vain, veltostuttaa. Ja voihan kermavaahto olla hapantakin, demokratia aiheuttaa kaaosta. Vapailla vaaleilla valtion johtoon voidaan valita ketä tahansa, vastuuttomia ihmisiä, vaikka sodanlietsojia. Irakista tehtiin väkisin demokratia, hurraa! Mutta voittivatko irakilaiset?

Tarvitaanko sitten vapaata internetiä? Tarvitaanko todella jotain youtubea, jonne kuka tahansa saa lähettää kotitietokoneella editoituja häväistysklippejä kansakunnan johtajista? Tarvitaanko oikeutta sanoa mitä tahansa, missä tahansa, milloin tahansa? Ketä tällainen toiminta palvelee?

Rule of law, sama kaikille. Kun kansalainen tietää sallitun toiminnan rajat, hän voi hyvin pysytellä niiden puitteissa. Jos tapahtuu rikkomus, seuraa rangaistus. Mitä ihmeellistä tässä on? Mitä edes erilaista kuin lännessä? Kai nyt jokaisella valtiolla on oikeus asettaa rajansa itse, kansakuntansa koon ja mielenlaadun mukaan? Ei miljardin kansaa johdeta niin kuin viisimiljoonaista. Ei Aasia ole Eurooppa.

Kiinalais-singaporelainen malli ei ehkä ole länsimaisen mielen mukainen mutta se toimii. Se todellakin toimii, pelottavan hyvin, ja mitä paremmin se toimii, sitä vähemmän lännellä on varaa sitä arvostella. Lähi-idän öljyvaltiot, suuri

osa Aasian tiikereistä, Kiinan liittolaiset Afrikassa – laajasti tulkiten kaikissa näissä maissa noudatetaan jonkinlaista versiota kiinalais-singaporelaisesta mallista.

Jos oikein yrittää ajatella, demokratian tappio on oikeastaan demokraattinen. Singaporelainen professori Kishore Mahbubani sanoi sen ääneen jo vuonna 2008, ennen Pe-kingin olympialaisia Yhdysvaltain televisiossa. Mahbubanilta kysyttiin, miksei Kiinan johto välitä maailman mielipiteestä ja lopeta ihmisoikeusrikkomuksiaan. Professorin mielestä kysymys oli järjetön.

”Yhdeksänsataa miljoonaa länsimaalaista ei enää sanele maailman mielipidettä”, Mahbubani sanoi. ”Te olette vain viisitoista prosenttia maapallon väestöstä.”

The End of the West. New Hegemony. The Gospel According to China. Ei tarvitse kuin katsoa menestyskirjojen kansia lentokenttien pokkarimyymälöissä vuonna 2020: zeitgeist on siinä. On myös syventävää tietoa, kirjoja kiinalaisesta kulttuurista, taiteesta, historiasta ja lääketieteestä.

Tällaista luettavaa eurooppalaiset ja amerikkalaiset liikemiehet pakkaavat salkkuihinsa pitkille ja uuvuttaville, yhä useammin toistuville lennoille. Ehkä kohta ei enää tarvitse lentääkään, pakata vain sohvut konttiin ja muuttaa perheen kanssa lähemmäs markkinoita.

Kun katsotaan vain lukuja, Yhdysvallat on vuonna 2020 yhä selvästi Kiinaa suurempi talous. Niin on myös Euroopan unioni. Menee vielä ainakin kymmenen vuotta, ennen kuin Kiina ohittaa läntiset jättiläiset. Mutta muutos onkin psykologinen, ennustaa itse itsensä. Maailmassa toimitaan niin kuin muutos olisi jo tapahtunut.

Totta kai se oli väistämätöntä, jo pelkästään demografisesti. Pieni ja kutistuva länsi; suuri ja kasvava Aasia. Valta oli joka tapauksessa siirtymässä itään. Finanssikriisi vain lähes järkyttävällä tavalla vauhditti murrosta, teki siitä paljon nopeamman ja dramaattisemman kuin oli kuviteltu.

Yhdysvaltojen lamasta tuli pitkä ja syvä. Ei kuolettava, ei katastrofaalinen, mutta niin musta ja murheellinen, ettei edes amerikkalainen optimismi tahtonut riittää. Euroopassa tilanne ei ollut juurikaan parempi. Unionin alueella talous ei sukeltanut aivan yhtä syväälle, mutta toisaalta kasvu-ura käänteen jälkeen oli loivempi kuin Amerikassa.

Samaan aikaan Kiinassa päästiin helpommalla. Rahoitusmarkkinoilta käynnistynyt häiriö ei sittenkään iskenyt täydellä voimalla puoliksi suljettuun talouteen. Vaikka vienti hetkeksi tyrehtyi, kotimarkkinat saatiin vastoin läntisiä oletuksia toimimaan. Kotimarkkinoiden lisäksi myös Aasian sisäiset markkinat elpyivät länsimaita nopeammin, mikä entisestään vähensi Kiinan riippuvuutta Yhdysvalloista ja muista entisistä vientimaistaan.

Kiinan elvyttävät julkiset investoinnit olivat mittakaavaltaan valtavia ja viisaasti kohdennettuja. Verrattuna Yhdysvaltain kongressin vähäväkisiä osavaltioita suosivaan siltarumpolitiikkaan Kiinan keskusjohtoinen suunnittelu todella osoitti voimansa. Mikä parasta, Kiinalla toisin kuin Yhdysvalloilla oli elvytykseensä myös varaa.

Ulkomaisten sijoitusten määrä Kiinaan kääntyi rajuun kasvuun. Lännen syvä lama kirkasti entisestään investointilogiikkaa: mikään muu markkina-alue ei yksinkertaisesti pystynyt tarjoamaan vastaavaa kasvupotentiaalia. Lisääntyneet resurssit kiihdyttivät kehitystä entisestään.

Yhdysvaltojen ja Euroopan kontatessa alkoi kuin varkain globalisaation toinen vaihe, omistuksen nopea siirtyminen itään. Olisihan ollut ihmeellistä, jos rikastuva Kiina ikuisesti olisi sijoittanut huomattavat valuuttavarantonsa Yhdysvaltain keskuspankin velkakirjoihin. Kun kotimarkkinat alkoivat vetää ja Yhdysvaltain-viennin merkitys taloudessa väheni, Kiinalla ei ollut enää mitään tarvetta pitää yllä vahvaa dollaria ja rahoittaa amerikkalaisten kulutusjuhlia.

Sen sijaan Kiina, Intia ja Lähi-idän rikkaat öljyvaltiot ryhtyivät toden teolla valloittamaan globaalia yritysmaailmaa. Kiinalaiset ja intialaiset yritykset häärivät ostajan markkinoilla kompastelevassa lännessä, tekivät rohkeita kauppoja ja fuusioituivat länsimaisten yritysten kanssa itse sanelemillaan ehdoilla. Ostoskeskuksia, lomaparatiiseja, pankki- ja rahoituslaitoksia, kokonaisia ydinkeskustan kortteleita – omaisuuden uusjako käynnistyi toden teolla pari vuotta finanssikriisin jälkeen ja on vuonna 2020 yhä täydessä vauhdissa.

Kenellä on omaisuus, sillä on myös valta. Sananvaltaa ainakin, huomattavasti enemmän kuin ennen. Se näkyy kaikilla tasoilla, yritysmaailmassa yhtä hyvin kuin kansainvälisessä politiikassa.

Niin kuin aina, omistajat pitävät yhtä. OPEC-maat toimivat viisaammin kuin aiemmin, pitävät öljyn hinnan korkealla. Länsimaiden ote Lähi-idän öljyvarannoista on lipeämässä; Kiinan öljyntarve on yhtä pohjaton kuin Yhdysvaltojen ja yhteiskuntamalli lähempänä Lähi-idän maita.

Unohtaa ei sovi myöskään Intiaa. Kummallista miten usein se unohtuukin – uudesta maailmanjärjestyksestä puhuttaessa Intia jää yhä usein oudosti Kiinan varjoon, vaikka maan talouskasvu on ollut lähes yhtä hurjaa.

Periaatteessa lännessä pitäisi kai iloita Intian menestyksestä: ainakin se todistaa, ettei kiinalais-singaporelainen malli ole ainoa tulevaisuuden tie. Onhan Intiassa sentään omanlaisensa demokratia, siirtomaaisäntien sinne juurruttama.

Mutta vuonna 2020 lännessä ei iloita juuri mistään – ei ainakaan yhdessä.

Onko vuonna 2020 enää olemassa yhtenäistä länttä?

Osa satumaisesta vauraudesta on iäksi mennyttä, samoin huomattava pala arvovaltaa. Hyvistä ajoista on jäljellä enimmäkseen vain muistoja. Kerran kullannarvoiset transatlanttiset suhteet ovat taantuneet keskinäiseksi kiukutteluksi, jossa on myös mustasukkaisuusdraaman piirteitä.

Barack Obaman hartaasti odotettu valtakausi oli Euroopassa suuri pettymys. Ensimmäisinä vuosinaan Obama keskittyi lähes yksinomaan sisäpolitiikkaan ja suoraan Yhdysvaltain etuja uhkaavien konfliktien akuuttiin kriisinhallintaan. Laman syvyys ei jättänyt presidentille juuri valinnanvaraa.

Kun jättiläinen sitten vähitellen kohosi polvilleen, se ei ollut entisensä. Sen malli oli lyöty pirstaleiksi, sen itseluottamus horjunut – itse julistautuneella demokratian mallimaalla ei eurooppalaisten liittolaisten hämmästykseksi enää ollut juurikaan kiinnostusta demokraattisen maailmanjärjestyksen edistämiseen.

Me haluamme keskittyä olennaiseen, uusi Amerikka antoi ymmärtää. Me keskitymme talouteen, ja kasvavat markkinat ovat toisaalla, sen me tiedämme molemmat: sieltä katsoen idässä, täältä katsoen lännessä. Anteeksi vain Englanti, anteeksi Ranska, anteeksi Saksa, mutta näin se nyt vain on. Oli mukava tehdä yhteistyötä kanssanne.

Uusi suunta näkyy jo selvästi Yhdysvaltain sisällä: teollisuustuotanto keskittyy läntisiin osavaltioihin. Osaamiskeskittymistäkin Stanford ja UCLA ovat nousseet maineessa jo itärannikon Harvardin ja MIT:n ohitse. Kalifornia elää jälleen uutta kultakautta, New York etsii identiteettiään.

Puhutaan Tyynenmeren vuosisadasta, Atlantin vuosisadan jälkeisestä. Uudesta perspektiivistä katsoen Yhdysvallat on valtakeskiön itälaidalla, Eurooppa siitä auttamattomasti syrjässä.

Haaste on mahdollisuus, niinhän aina valoisasti sanotaan. Suomelle Kiinan odotettua nopeampi nousu on siis valtava mahdollisuus.

Tosiasioden tunnustaminen on kaiken viisauden alku, ja yhden kiistattoman tosiasian näkee kartasta. Jos Suomi oli ennen sivussa, Tyynenmeren vuosisadalla se vasta sivussa onkin.

Ei ihme, että suomalaisilla on vaikeuksia tarkentaa katsetaan. Ei pelkästään poliitikoilla, koko kansakunnalla. Totuttiin katsomaan länteen, itää kuitenkin ärsyttämättä. Tähdättiin Euroopan unioniin, päästiin hetkeksi sen suhteelliseen suojaan. Ja nyt ollaan taas uudessa tilanteessa, jälleen enemmän oman onnemme varassa. Ei ole vahvaa yhteisöä, ei selkänöjää johon tukeutua. Ei näytä todennäköiseltä, että sellaista lähitulevaisuudessa muodostuisi.

On toki Euroopan unioni, on luultavasti jatkossakin. On vanhaan malliin toimivat sisämarkkinat ja repivän kriisin jälkeen yhä jopa yhteisvaluuttakin. Puhtaasti taloudellisena järjestelynä EU toimii Suomen kannalta kohtuullisesti.

Mitään poliittisia toiveita Euroopan unioniin ei sen sijaan enää voi asettaa. Ei puhuttakaan turvatakuista, tuskin edes jäsenmaiden keskinäisestä solidaarisuudesta. Jos puheita joskus

onkin, jokainen tietää ne viralliseksi liturgiaksi. EU on epäonnistunut liian monta kertaa, jotta kukaan siihen luottaisi.

Monien jäsenvaltioiden, myös monien suomalaisten, mielestä unionista on ollut vaikealla vuosikymmenellä enemmän haittaa kuin hyötyä. Ympäristötavoitteisiin sitouduttiin yksipuolisesti, pidetään niistä kiinni yhä, vaikka muu maailma ei seurannut mukana. On kallista ylellisyyttä antaa sellainen kilpailuetu maille, jotka muutenkin ovat niskan päällä.

Epäselvää on sekin, miten ja missä rajoissa Euroopan unioni ylipäätään toimii. EU-politiikkaa tehdään enemmän tai vähemmän epävirallisesti, tilanteen mukaan ja suurten jäsenmaiden ehdoilla.

Ilman poliittista tahtoa instituutiot eivät toimi. Kenelläkään ei ole kärsivällisyyttä toimia parlamentin tai edes komission kautta. On yhä enemmän hätäisesti kokoon kutsuttuja huippukokouksia, tapaamisia Saksan, Ranskan, Britannian, Espanjan ja Italian välillä. On yhä enemmän omapäisiä aloitteita, raakaa ranskalaista etupolitiikkaa. Virallisesti on yksi, yhtenäinen Eurooppa – käytännössä on myös Euroopan ydin, eikä Suomi siihen kuulu. Suomi on liian pieni, liian kaukana.

Jos EU on taantunut, Venäjä on pikemminkin nostanut päätään. Vaikka puutullit eivät toimineet niin kuin Venäjä kuvitteli, ne tulivat jäädäkseen. Ne olivat vasta alkua, saivat seurakseen teräsromun vientitullit. WTO:n jäsenyysneuvottelut kariutuivat, eikä Venäjä ole ollut halukas elvyttämään niitä.

EU:n ja Venäjän välit ovat kireät, mutta se taitaa hiertää enemmän Brysselissä kuin Moskovassa. Uudessa tilanteessa Venäjä ei ole erityisen kiinnostunut miellyttämään Euroopan unionia – vahvana öljyvaltiona sillä on ystäviä OPEC-maiden joukossa ja kiinteät siteet muun muassa Venezuelan kanssa. Muun maailman tavoin Venäjä näkee suuren mahdollisuuden-

sa Kiinassa ja pyrkii kaikin keinoin luomaan erityissuhteen Pekingin kanssa. Venäläiset jaksavat yrittää, vaikka Kiina suhtautuu tanssiinkutsuun nihkeästi; sillä riittää kilpakosijoita, eikä Venäjä kiinalaisten mielestä ole likikään sellainen maailmanmahti kuin se kuvittelee olevansa.

Suo siellä, vetelä täällä. Yhtäällä halvaantunut Bryssel, toisaalla entistä arvaamattomampi Moskova. Helsingissä laaditaan kyllä ahkerasti turvallisuuspoliittisia selontekoja, mutta mitään muutosta valtion virallisessa linjassa ei tapahdu.

Turvallisuuskin on sitä paitsi melkein sivuseikka: päällimmäisenä huolenaiheena on talous. Viiden miljoonan ihmisen pohjoiseurooppalaiselle kansakunnalle kiinalainen kapitalismi ei ole helpoin mahdollinen malli.

2010-luvun puolivälissä kukaan ei enää voi tuodittautua siihen uskoon, että itään katoaisivat vain teollisuustyöpaiikat. Jos Kiinassa tai Intiassa koulutetaan vuodessa muutama miljoona insinööriä, tuotekehitystyötä ei tarvitse ostaa Suomesta. Koulutuksen taso molemmissa maissa on kasvanut hurjasti: mallia on otettu Yhdysvaltojen huippuyliopistoista ja maan yksityisrahoitteisesta korkeakoulujärjestelmästä. Sekä Kiinaan että Intiaan on syntynyt osaamiskeskuksia, jotka kilpailevat jo tasavertaisesti perinteikkäiden läntisten instituutioiden kanssa.

Pahinta on, että Suomesta lähtevät kiihtyvällä vauhdilla myös osaajat. Ilmiö koskettaa länsimaita yleensä, ei pelkästään Suomea. Mitä nuorempi ikäluokka, sitä löyhemmät ovat siteet synnyinmaahan. Raha ratkaisee, muttei pelkästään se – Kiinassa ja Intiassa ovat myös suurimmat mahdollisuudet ja kiinnostavimmat haasteet. Onhan se nyt vain mukavampaa olla mukana nopeasti kulkevassa laivassa kuin puskea vauhtia uppoavaan paattiin.

Niin hankala kuin tilanne onkin, se ei sentään ole toivoton.

Ei ole, ei piru vie ole! Näin merkittävän suomalaisen teknologiayrityksen toimitusjohtaja Mauri Kaarna huomaa yhä useammin hokevansa itselleen. On vuosi 2015, 2016, 2017, eikä Kaarna pääse ajatuksistaan eroon, isänmaan asia painaa mieltä ja haittaa jo keskittymistä työntekoon. Pakkomielle oikein, kalvava. Jotenkin se lähti entisestään pahenemaan siitä suuren valiokunnan reissusta.

Onhan meillä sentään vahvuksiakin, Kaarna ajattelee. Suomi on edelleen turvallinen maa. Ei tarvitse pelätä, ei lahjoa. Suomalaiseen voi luottaa. Suomalainen insinööri on vähän jäyhä, mutta hommansa se osaa. Ja kielitaitoa löytyy, organisointikykyä, aika sopivasti nöyryyttäkin. Kun suomalainen menee maailmalle, se ei kuvittele omistavansa sitä. Kiinassa ja Intiassa tästä asenteesta pidetään.

Koulutusjärjestelmä toimii, Kaarna miettii. Onhan se vähän jäykkä, tasapäistävä, mutta toimii kuitenkin, repii suurin piirtein irti sen talentin, joka näin surkean pienestä porukasta lähtee. Vaihtoa on kohtuullisesti, järkeviä kansainvälisiä yhteyksiä: kiinalaisia ja intialaisia opiskelijoita, jotka palaavat kotimaahansa ja muistavat siellä suomalaiset ystävänsä.

Sitrakin on oikeilla jäljillä, Tekesin touhut, koko innovaatiopolitiikka. Tuleehan sieltä väkisinkin jotain, on jo tullut. Se yksikin bioteknologiafirma, siitä tulee jotain. Siitä tulee iso, hyvässä lykyssä siitä tulee. Siitä tulee Nokia. Tutkimuksessa ja kehityksessä meillä on mahdollisuus, tämän osaamisen kaupallistamisessa. Ympäristöteknologia, menetelmä- ja prosessi-osaaminen, koulutuspalvelut, terveydenhuoltokin – potentiaalisia vientituotteita on paljon.

Mutta perhana kun pitäisi politiikan olla erilaista! Rohkeampaa, paljon rohkeampaa. Ei tätä pienenpienää piperrystä.

Kunnon kannustimet yrittäjille, näille uusille firmoille rahkeet lähteä saman tien maailmalle. Jos ne jäävät tänne, ne jäävät jalokoihin. Ne eivät ikinä kasva, tuolla on niin monta muutakin yrittäjää. Tämä uusi kiinalainen järjestys on opportunistien pelikenttä. Pitää osata vaatia, olla röyhkeä, ottaa omansa.

Joustoa työmarkkinoille. Pk- ja palvelusektorille mahdollisuus työllistää kevyemmin, pienemmällä riskillä. Ja siihen sitten kylkeen systeemi, joka tunnustaa tämän muuttuneen kuvion, vaihtuvat duunit, pätkät ja osa-aikaiset, epätyypilliset työsuhteet. Kun eivät ne nyt kuitenkaan tyypillisiksi muutu vaikka kuinka rukoilisi.

Jotain on ilmassa, Kaarna miettii. Jotain poreilua, jotain kuplintaa – niin kuin joku olisi raottanut kiljuämpärin kantta. Sekin sen ainoan fiksun vihreän johtama perustuloporukka, miten nopeasti se on kasvanut. Ja miten minä olen löytänyt omia ajatuksiani yllättäviltä tahoilta, netistä ties mistä, kansalaisjärjestöjen sivuilta, Hesarin mielipidekirjoituksista. Viimeksi eilen televisiossa oli lettipäinen tyttö ja samettihousuinen poika, A-studiossa ajamassa perustulomallia.

Hemmetti, on tämä varsinainen maailmanaika. Kohta ketutytöt ajattelevat samalla tavalla kuin meikäläinen!

Ehkä se on hyvä, Mauri Kaarna hymähtää. Muurit murtuvat. Linnoitukset sortuvat. Ihmiset ajattelevat omilla aivoillaan. Minäkin näillä vanhoilla, yritän pakottaa niihin uusia uria.

Mitä ihmettä sinä tästä Suomesta niin välität, Simon Sompapa kysyy aina tavatessaan Mauri Kaarnan Etelä-Helsingin kaduilla tai jossain cocktailkutsuilla. Mitä siinä uhoat, vie se firmasi muualle jos siltä tuntuu. Tai painu politiikkaan paasamaan, sinnehän sinä sopsit.

Kaarna on sukkela liikkeissään mutta kova puhumaan. Maurilla on aina aikaa jäädä väittelemään Simonin kanssa samasta asiasta, josta he ovat keskenään väitelleet kohta kymmenen vuotta.

Sompa ei oikeastaan edes tiedä, miksi hän aina ryhtyy tähän keskusteluun. Noin yleensä hän ei ole kiinnostunut kohta kuusikymppisistä suomalaisista yritysjohtajista, heidän mielipiteistään ja maailmankuvastaan. Itse asiassa maailmassa on varsin niukasti asioita, jotka kiinnostavat häntä vähemmän. Mutta Kaarna on poikkeustapaus, kiivaudessaan tavallaan hauska tyyppi. Hän ja Mauri ovat sitä paitsi vanhoja tuttuja – vähän yli parikymppisenä heti Cambridgesta palattuaan Sompa oli hetken töissä merkittävässä suomalaisessa teknologiayrityksessä. Se oli edellisen vuosikymmenen loppua, aikaa juuri ennen finanssikriisiä.

Somman työura merkittävässä suomalaisessa teknologiayrityksessä jäi lyhyeksi. Kai hän oli jo silloin yrittäjätyyppiä, soveltui huonosti johdettavaksi. Erityisen huonosti hän soveltui johdettavaksi suomalaisella tavalla: sillä jostain kauan sitten kauas karanneen metsäteollisuuden prosesseista kumpuavalla tyylillä, jolla suomalaisia yrityksiä Somman mielestä edelleen johdetaan. Kaarnakin on omine pienine omituisuuksineen samaa koulukuntaa, yrittää johtaa työntekijöitään Suomessa ja maailmalla niin kuin vänrikki Koskela niitä kaikkia Rahikaisia ja Hietasia Tuntemattomassa. Eihän se voi onnistua, pohjateksti puuttuu.

Johtaminen, mitä se on? Simon Sompa laittaa Sam Cooken soimaan, rapsuttaa bulldogginsa kylkeä ja jää miettimään asiaa.

Vanhoille jäärille johtaminen on iso issue. Minä johdan. Sinä olet johdettava. Hei, meitä johdetaan! Ja onhan se totta-kin, yritys on organisaatio. Organisaatiolla on oltava yhteinen

suunta, yhteinen tavoite. Periaatteessa sitä siis ehdottomasti johdetaan.

Joukkoja johdetaan edestä, sellainenkin lause. Onkohan sekin Tuntemattomasta? Koskela kömpii poterosta, ryömii pelkoa tuntematta konekivääritulessa, viskaa polttopullon venäläisten panssarivaunuun.

Ei ehkä ihan tätä maailmaa, Sompa naurahtaa. Ei ihan tätä päivää. Vaikka onhan se tietysti totta, omassakin firmassa: omistajana on heittäydyttävä. On tehtävä työtä välillä vuorokauden ympäri, saatava muutkin innostumaan. Innostumaan nimenomaan, tuntemaan asia omakseen. Käskemällä ei saa mitään aikaan.

Ei luovaa ihmistä komennella. Simoninkin firmassa työntekijät ovat eri puolilla maapalloa, suuri osa heistä aivan konkreettisesti yksin: yli 50 prosenttia työpanoksesta tulee yksityisyrittäjien kotitoimistoista. Ja kuitenkin kaikki tämä on koordinoitava, saatava ihmiset puhaltamaan yhteen hiileen. Miten muuten se voisi toimia kuin motivoimalla?

Sompa muistaa yhteentörmäyksensä Maurin kanssa. Itsehän Kaarna oli hänet töihin ottanut, kiinnostunut hänen lahjakkuudestaan. Hienoissa strategisissa linjauksissaan Maurin firma halusi uudenlaista ajattelua ja innovatiivisia toimintatapoja.

Käytäntö vain sitten oli vähän toinen. Mikä ihmeen facebook? Miten niin hoidat kontakteja, notkut netissä noissa verkostoissa? Ethän sinä koskaan näe noita ihmisiä, miten heidän kanssaan voidaan mistään sopia? Keitä nuo edes ovat, jotain lumilautailijoita, kitaranrämpyttäjiä, hiihtopummeja? Ei kuule Simon. Ei näitä hommia meillä näin hoideta.

Ihme epäilyksiä. Niin kuin se nyt sitten muka tulisi halvemmaksi syöttää ja juottaa ja saunottaa ihmisiä, vetää kännit

heidän kanssaan, matkustaa Lappiin hiihtelemään. Maurinhan olisi pitänyt kiittää häntä, hän säästi firman rahoja. Ja se organisaatiokulttuuri, voi taivas! Konttorilla olisi pitänyt istua aina särmästi yhdeksältä, vaikka yön olisi istunut kotona kone auki ja pitänyt yhteyttä Piilaaksoon.

Ne ihmiset Mauri. Ne nyt vain olivat tyyppejä, joita hän oli sattunut tapaamaan Cambridgessa ja sitäkin ennen jo, lapsena maailmalla yksityiskouluissa matkustaessaan perheensä mukana fajjan työn perässä. Silloin kymmenen vuotta sitten he olivat vielä melkein lapsia, hädin tuskin työelämässä. Nyt he ovat enimmäkseen töissä kaikki, mitä nyt välillä sapattivapaalla; suunnittelijoita ja strategijohtajia ja muotoilijoita ja tuotekehitysinsinöörejä Stanfordin, Shanghaissa, Hong Kongissa, Taiwanissa ja Sydneyssä. Muutama heistä on töissä Simonin firmassa, käytännössä kaikki kuuluvat firman verkostoon tavalla tai toisella.

Tavalla tai toisella, Sompia ajattelee. Tämä Maurin pitäisi tajuta, suomalaisten kehitystyyppien ja suomalaisten poliitikkojen, suomalaisten ylipäätään. Moderni yritys on monimutkainen, toimii monimutkaisella tavalla. Se ei ole mikään hierarkkinen portaikko, se on luovien ja lahjakkaiden ihmisten verkko. Verkko on luonteeltaan elastinen, jatkuvasti liikkeessä, joustaa ja venyy. Välillä verkon silmistä pujahtaa läpi isoja kaloja, mutta se täytyy vain hyväksyä. Jos verkko on riittävän laaja, saalista kyllä tulee.

Ei saa olla pihä, ei liian tarkka omistaan. Ei saa ajatella niin kuin Suomessa yhä ajatellaan uusia yrityksiä tuettaessa: että niiden pitäisi ikuisesti olla kiitollisia ja pitää toimintansa Suomessa. Ei sellainen ole mahdollista. Ei sillä lailla kasva eikä saa rahoittajia, ei löydä markkinoita.

Mitä väliä sillä on, missä mitään tapahtuu? Jos suomalaiset osaavat, he menestyvät, omilla yrityksissään tai toisten pal-

kollisina. Jotain kautta suomalaisten menestys kuitenkin va-
luu takaisin, hyödyttää tätä pienen pientä maata, joka uusien
tuotteiden tutkimuslaboratoriona on itse asiassa varsin toimi-
va harjoitusalue maailmanmarkkinoille. Suomi on pieni, si-
tähän koko vanha liitto hokee, Kaarnakin. Suomi on sytjässä.

Ensimmäinen väite on totta, jälkimmäinen ei. Ei voi olla
sytjässä, koska kukaan ei ole keskellä: kaikki ovat verkossa.
Pienuus taas voi olla etukin, ei koolla niin suurta väliä ole,
ideat ratkaisevat. Ideoita on kaikkialla, parhaat niistä kasvavat.

Simon Sompa istahtaa Kaivopuiston asuntonsa sohvalle,
kaataa itselleen lasin vastapuristettua tuoremehua ja ottaa
läppärin syliinsä. Avara aurinkoinen merimaisema lämmittää
hänen sielunsa suomalaista osaa; sitä joka syntyi aikanaan ke-
säsillä purjehdusretkillä saaristossa ja vaarin vaatimattomalla
mökillä Utössä. Sellainenkin osa hänessä on.

Nyt on silti aika juhlia koko maailman kanssa, nostaa
malja kolmevuotiaalle it-palveluyritykselle. Simon perusti
sen kahden Shanghai-ajan tuttunsa kanssa yhden koko yön
Second Lifessa jatkuneen brainstorm-session jälkeen. Vähän
laskutavasta riippuen se on hänen yhdeksäs, kymmenes tai
yhdestoista yrityksensä, ensimmäinen josta on kenties tulossa
jotain suurta. Sen huomaa muun muassa siitä hivenen kärsi-
vällisemmästä sävystä, jolla Mauri nykyään puhuu hänelle.

Kai se kaarnakuoriainen nykyään jo vähän arvostaa mi-
nua, Sompa ajattelee. Kai se muumio vähitellen tajuaa, mitä
minä sille puhun. Maurinkin firma on muuttanut tapojaan,
toimii nyt jo enemmän sillä lailla kuin minä kymmenen
vuotta sitten ajattelin.

Mutta mitäpä Maurista, juhlat odottavat. Helsingissä kello
on viisi, Shanghaissa yksitoista, Kaliforniassa aamuseitsemän.
Koneet ovat auki kaikkialla, ihmiset kirjautuvat sisään.

Hymyileviä ihmiskasvoja, kohotettuja maljoja. Lee ja Catherine San Franciscossa ovat leiponeet kakun. Shanghain pikkukonttorin nurkassa on näköjään dj levyineen. New Yorkissa työmatkalla on Maria, Simonin italialainen tyttöystävä. Hän on nykyään osa-aikaisesti firman juristina ja osallistuu siis myös juhliin. Maria lähettää Simonille lentosuukon, Simon vastaa painamalla huulensa kiinni kameraan.

Oi ihana Maria! Oi ihanat, ihanat ihmiset! Että elämä siten voi olla ihmeellistä ja hyvää.

Simon Sompaa huokaa syvään, levittää kätensä, haluaa kaikkia. Kaikki tutut kaikkialla halaavat häntä. Lee ja Catherine San Franciscossa kumartuvat kohti Simonia, nauravat hänelle, puhaltavat kynttilät kakun päältä sammuksiin.

Eläköön Simon! Eläköön firma! Eläköön me kaikki!

Syyskuussa 2018 turvallisuusneuvosto on taas kerran jumissa. Iso-Britannian aloitteesta äänestyksessä on luonnos päätöslauselmasta, jossa selväsanaisesti tuomitaan erään afrikkalaisen öljyvaltion vähemmistöheimoonsa kohdistama väkivalta. Muille neuvoston jäsenille se kävisi, mutta pysyvänä jäsenenä Kiina käyttää veto-oikeuttaan. Turhautunut pääsihteeri ei säästele sanojaan astellessaan tv-kameroiden eteen.

Ainakaan pettymys ei tullut yllätyksenä. Sama kuvio on toistunut erilaisina versioina kohta viisitoista vuotta: Kiina käytännössä estää turvallisuusneuvoston toiminnan Afrikassa. Arvostelijat kutsuvat Kiinan toimintaa häpeälliseksi. Ymmärtäjät sanovat Kiinan toimivan vain täsmälleen samoin kuin Yhdysvallat Lähi-idän kysymyksissä.

Angola, Nigeria, Kongo, Sudan, Gabon – Kiinan Afrikanvalloitus alkoi mantereen öljyrikkaimmista valtioista. Vuonna

2020 tuntuu jo siltä kuin koko Saharan eteläpuolinen Afrikka olisi Kiinan etupiiriä. Ei niin pientä ja mitätöntä länttiä, ettei sieltä jotain löytyisi: alumiinia, nikkeliä tai kuparia, rautamalmia tai timantteja. Huikeasti kasvavan jättiläistalouden politiikkaa ohjaa yksinkertainen logiikka, krooninen pula raaka-aineista.

Monien mielestä Kiinan Afrikan-toimissa kyse on vain ja ainoastaan tästä, vahvemman oikeudesta ja yksipuolisesta hyödyistä. Toki kiinalaiset myös rakentavat Afrikkaan teitä, siltoja, patoja ja voimalaitoksia, mutta kun kiinalaiset tulevat Afrikkaan töihin, he tuovat ruoatkin mukanaan. Afrikka on Kiinalle myös kelpo markkina-alue: paikallinen tuotanto kuolee, kun kiinalaiset halpatuontitavarat vyöryvät markkinoille. Jos Afrikka Kiinan avulla todella lähtisi nousuun, se näkyisi jo.

Sehän näkyy, sanovat toiset. Eivät ainoastaan kiinalaiset, myös monet afrikkalaiset ja jopa länsimaiset Afrikan-asujat. Rakensi tiet, sillat ja viemärit sitten kuka tahansa, ne ovat olemassa. Parantunut infrastruktuuri kohentaa sekä elämänlaatua että talouskasvua.

On myös kummallinen harhaluulo, että kaikki kiinalaisten toiminta Afrikassa olisi keskusjohtoista ja strategisten tavoitteiden sanelemaa. Vuosituhannen alussa siltä saattoi vielä näyttää, mutta nyt mantereella asuu jo miljoonia kiinalaisia. Ei voi sanoa, että he varsinaisesti sulautuisivat paikallisväestöön, mutta Afrikka on heidän kotinsa. He ovat toimeliasta ja aikaansaavaa väkeä, pyörittävät uusissa kotimaissaan monenlaista hyödyllistä yritystoimintaa.

Siitä ei silti pääse mihinkään, että iso osa Kiinan Afrikan toimista ei kestä päivänvaloa.

Joissakin valtioissa elämänlaatu on ehkä kohentunut, mutta kiinalainen voimapolitiikka vain kärjittää maanosan pahin-

ta ongelmaa, siunaa diktaattorit ja ajaa heimot toisiaan vastaan. Kun kauheuksia sitten tapahtuu, Kiina kääntää katseensa toisaalle. Eikä ainoastaan niin, myös estää muuta maailmaa toimimasta.

Liikkeellä on kaikenlaisia tarinoita. Kun länsimaiset energiayhtiöt kilpailevat kiinalaisten kanssa samasta afrikkalaisesta öljy- tai kaasuesiintymästä, ne eivät voi antaa valtiojohdolle samanlaisia turvatakuuta. Jos ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu, kuluttajat länsimaissa voivat vaatia boikottia. Kiina taas voi vakuuttaa, ettei ongelmia tule – turvallisuusneuvoston pysyvänä jäsenenä se lupaa estää hankaluudet.

Ei ole sitä paitsi varsinaisesti vapaiden markkinoiden saanelemaa, että niin suuri osa Afrikan uudesta infrastruktuurista on kiinalaisten rakentamaa. Esimerkiksi verkkomarkkinoilla Kiinan valtionyhtiöt tekevät tarjouksensa polkuhinnoilla, taksoilla joiden kanssa tavalliset voittoa tavoittelevat yritykset eivät pysty kilpailemaan.

Länsimaiden arvostelu käy silti vuosi vuodelta varovaisemmaksi. Kiinan johto reagoi kritiikkiin jatkuvasti tiukemmin. Kummasta te oikeastaan olette huolissanne, Kiina kysyy länneltä: ihmisoikeuksista vai rahasta? Afrikkalaisten edusta vai menetetyistä markkinoista?

Ja tapahtui Afrikassa nykyään sitten mitä tahansa, onko teillä oikeastaan minkäänlaista varaa arvosteluun? Vähäisintäkään? Te kritisointte meidän Afrikan-politiikkamme perusajattusta: me emme puutu valtion sisäisiin asioihin. Mutta tehän sen tiedätte, te jos ketkä. Ihmisoikeudet ovat suhteellisia, alistaisia reaali-politiikalle. Ihmisen ihmisoikeudet riippuvat vähän siitä, missä päin maailmaa ihminen sattuu asumaan.

Pitäkää te kolonialistit huono omatuntonne, Kiina sanoo lännelle. Pitäkää kehitysyhteistyöhankkeenne, rahoitusehton-

ne, demokratisoitumisvaatimuksenne. Afrikka ei halua niitä. Afrikka ei halua teidän säälinsekaista ylenkatsettanne, joka oikeasti on vain saman vanhan riistopolitiikan jatkoa pehmeämmässä paketissa. Ei ole meidän vikamme, jos Afrikka ei enää tarvitse teitä. Ei ole meidän murheemme, jos te menettätte asemianne.

Tajutkaa jo: teidän hegemonianne aika on ohi. Teidän brändinne on vanhanaikainen, teidän sanomanne vailla kaivopohjaa. Demokraattisen kapitalismin malli on laskussa, kiinalais-singaporelainen nousussa. Se näkyy kaikkialla, myös Afrikassa.

Kannattaisi ehkä vähitellen pitää pienempää suuta. Laka- ta rahtaamasta turvallisuusneuvostoon näitä aikansa eläneitä esityksiä. Muuten saattaa käydä niinkin, että kauppasuhteet kummasti heikkenevät.

Sellaista riskiähän täällä ei kukaan halua ottaa. Eihän? Ranska? Iso-Britannia? Yhdysvallat? Venäjä?

Turvallisuusneuvoston lopullinen halvaantuminen on vain räikein esimerkki kansainvälisten instituutioiden yleisestä tilasta. 2010-luvun lopussa ne ovat taantuneet yhä pahemmin pelkiksi keskustelukerhoiksi vailla todellista valtaa.

Voimasuhteiden muutos on niin ilmeinen, etteivät toisen maailmansodan jälkeen luodut rakenteet enää yksinkertaisesti toimi. Kuitenkaan Kiina ja muut nousevat mahdit eivät tunnu osoittavan erityistä kiinnostusta järjestöjen uusimiseen. Maailmasta puuttuu poliittinen ohjaus, lännessä murehditään. Maailma on tuuliajolla.

Jotta uutta maailmaa voisi ymmärtää, pitäisi tietää, mitä Kiina haluaa. Millainen suurvalta se on? Millainen se haluaa olla?

Hyväntahtoinen, kiinalaiset vakuuttavat. He kertovat yhä mielellään tarinaa rauhaa rakastavasta kansakunnasta, joka keksi ruudin muttei käyttänyt sitä. Jo 1400-luvulla, kauan ennen eurooppalaisia, keisarillisen imperiumin laivasto nousi maihin Itä-Afrikan rannikolla. Ja mitä se teki, ryhtyi sotiin? Ei, niin ei käynyt silloin. Niin ei käy nyt. Mitään pelättävää ei ole: Kiinaa kiinnostaa ensisijaisesti talous.

Taiwanissa kukaan ei usko tällaiseen tarinaan. Japanilaiset ovat huolissaan ja hakevat taiwanilaisten lailla selkänöjää Yhdysvalloista, vanhasta liittolaisestaan. Mutta Yhdysvallat on erilainen kuin ennen, sen politiikka on muuttunut – yllättävän hiljaa se tyytyy seuraamaan sivusta, miten Kiina kasvattaa sotilaallista mahtiaan.

Talous kasvaa, ehkä se sitten riittää. Ja ehkä osa lännen alakulosta tosiaan on vain surua hegemonian menettämistä: maailmantalous ja teollisuuden rakenne ovat paremmin tasapainossa kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vaikka iso osa lännestä on jäänyt pitkälle hitaan kasvun uralle, globaali bkt kasvaa vuonna 2020 vahvaa kuuden prosentin vauhtia.

Kun vanhat vallat taantuvat, uudet nostavat päätään. Entisessä maailmanjärjestyksessä Etelä-Amerikka oli pahimmillaan Yhdysvaltojen takapiha. Nyt koko maanosa on nousemassa siivilleen. Vakaa talouskasvu, öljyvarannot ja yhteiskuntien kehitys vahvistavat aluetta. Alueen yhdentymiskehitystä johtaa Brasilia: nouseva suurvalta, joka on koko ajan aktiivisempi myös kansainvälisessä politiikassa.

On myös ihmeellisiä, epätodennäköisiä onnistumisia. Voisi luulla, että kehittyvien talouksien huima talouskasvu on vienyt viimeisenkin toivon kestävästä kehityksestä. Kuitenkin ilmastopolitiikan perusvire on vuonna 2020 pitkästä aikaa toiveikas. Optimistisimmat unelmoivat jopa lopullisesta

ratkaisusta: tiedemiehet tietävät jo, miltä ydinfuusiovoimalla näyttäisi ja miten se mahdollisesti voisi toimia. Pelastusta odotellessa on onneksi otettu myös pienempiä, realistisempia askelia.

Positiivinen kierre alkoi idästä ja käynnistyi kriisin kautta: kivihiilituotannon voimakas lisääminen pahensi Kiinan elinympäristön tilaa ja ajoi kansan kaduille ja toreille osoittamaan mieltään. Vaurastuva keskiluokka ei enää halua asua saastuttavien voimaloiden katveessa. Keskuskomitean on jo pelkästään oman asemansa takia otettava ympäristökysymykset viimein vakavasti.

Nousevan suurvallan valtavat investoinnit ovat muuttaneet kiinalaista elinympäristöä aivan konkreettisesti. Sähköautot kiertelevät jättiläiskaupunkien kaduilla, ilma on raikkaampaa ja turvallista hengittää. Jos lähtee junalla kaupungista maaseudulle, kohtaa aurinkopaneelien meren. Ulkomaalaisesta energiasta irtautuminen on voimakkaasti kasvavalle taloudelle toki vielä kaukainen unelma, mutta vuosi vuodelta suurempi osa energiantarpeesta tyydytetään uusiutuvilla energianlähteillä.

Linjanmuutos on osoittautunut Kiinalle myös taloudellisesti kannattavaksi. Entisestä kulutustavaroiden tuottajasta on vaivihkaa kehittymässä uuden ympäristötekniikan suurvalta. Sen aurinkoenergiaosaamiselle ja sähköautotekniikalle riittää kysyntää Euroopassa ja Yhdysvalloissa.

Ja vaikka kansainvälinen yhteistyö kaikilla muilla alueilla takkuaa, ilmastoasioissa keskusteluyhteys on olemassa. Perustamisvaiheessaan Tyynen valtameren valtioiden muodostama AP7 vaikutti vain kohteliaalta tavalta livetä kansainvälisistä ympäristösopimuksista, mutta viidessätoista vuodessa se on todistanut toimivuutensa.

Australia, Kanada, Intia, Kiina, Japani, Etelä-Korea, Yhdysvallat – kun maailman suurimmat hiilidioksidipäästöjen tuottajat istuvat saman pöydän ääressä, syntyy myös tuloksia. Valtiot vaihtavat vapaasti tietojään ympäristöteknologiasta ja kehittävät uusia, puhtaampia tuotantotapoja eri teollisuudenaloilla. Kansainvälistä päästökauppajärjestelmää ei ole, mutta markkinakannustimet ohjaavat yrityksiä vastuulliseen toimintaan.

Kai tätä voisi kutsua konsensukseksi. Suureksi suomalaiseksi projektiksi. Tai ainakin harvinaislaatuiseksi yhteisymmärrykseksi, yhteistyöksi yli puoluerajojen. Vuonna 2020 Suomimullistaa sosiaaliturvansa ja siirtyy ensimmäisenä Länsi-Euroopan maana perustulopohjaiseen järjestelmään.

Perustulo heti -kansanliike perustettiin vuonna 2015. Varsin pian liike sai keulakuvakseen Tarmo Sankion, päivänpolitiikasta vetäytyneen kansanedustajan ja entisen ministerin. Jäsenmäärä kasvoi hämmästyttävällä vauhdilla ja vaikutusvaltasen mukana. Taitavammin kuin mikään suomalainen yhteisö aiemmin liike hyödynsi internetin mahdollisuuksia, toimisiellä yhtä murskaavan tehokkaasti kuin Barack Obaman valankumouksellinen vaalikampanja aikanaan Yhdysvalloissa.

Ei niin, että liikkeen sadattuhannet jäsenet olisivat olleet pelkästään nuoria. Toki joukossa oli paljon akateemisesti koulutettuja kolmikymppisiä, mutta oli myös varttuneempaa väkeä: vakituista työsuhteista kenkää saaneita tehdastyöläisiä, joiden leipä oli nyt pienempinä murusina työmarkkinoilla, usein palvelualalla määräaikaisissa työsuhteissa. Silläkin tavalla pystyi elämään, usein hyvinkin, mutta järjestelmä harasi vastaan.

Pelkkä koko toi liikkeelle vaikutusvaltaa. Menestyksen kannalta oleellista oli myös riippumattomuus – entisenä poliitikkona Sankio varoi visusti sitomasta perustuloliikettä minkään poliittisen puolueen kylkeen. Mallia markkinoitiin voimakkaasti pragmaattisena, ei ideologisena vaihtoehtona.

Kun eduskunta vuonna 2020 säätää perustulolait, epäilijöitä on kansalaisten joukossa edelleen paljon. Mitä tästä tulee, huutavat oikeistokonservatiivit. Rahaa tyhjästä! Vanheman polven vasemmistolaiset surevat toimivan pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin lopullista kuoliniskua.

Tarmo Sankio juhlistaa voittoaan maltillisesti. Vanhan ylioppilastalon salissa hän nostaa maljan joukkojensa kanssa ja miettii kiivasta kampanjavuotta. Sankio katsoo seinälle unohnutta kylttiä, jää pohtimaan sen sanoja.

”Maailmaa emme voi muuttaa. Järjestelmän voimme.”

Kuulostaa alistuneelta, Sankio miettii. Ehkä nyt en sanoisi aivan noinkaan. Maailma, järjestelmä. Mitä eroa niillä on? Mitä eroa realismilla ja idealismilla?

Pohdiskeluun taipuvainen Sankio juuttuu monimutkaiisiin ajatuksiinsa, säpsähtää hereille kun toimitusjohtaja Mauri Kaarna kopauttaa häntä olalle.

Tuttu mies, vanha keskustelukumppani. Huomattava lahjoittaja myös, tukenut liikkeen toimintaa tuhansilla euroilla. Tässä sitä ollaan, Sankio ehtii ajatella, hymähtää mielessään. Vanhalla oikeistolaisten kanssa, parantamassa maailmaa. Eikä pelkästään oikeistolaisten: lavalle on juuri noussut reggaebändi, jonka sanoituksissa kritisoidaan suuryritysten valtaa ja ihmisoikeusrikkomuksia Kiinassa.

”No niin Tarmo”, Kaarna huutaa metelin yli. ”Kunnon remontti! Ei mitään kosmetiikkaa!”

Tarmo Sankio kohottaa lasiaan, Mauri Kaarna omaansa. Lasit kilahtavat yhteen, salamavalot räpsähtävät. Tämä kuva on varmasti huomisen Hesarissa.

”Avoimelle tulevaisuudelle”, Sankio sanoo.

”Sille”, Kaarna vastaa.

BLOKKIEN TAISTO

Entinen pääministeri Sulevi Kyykkä istuu työhuoneellaan Pohjoisrannassa. Luomistyö on kesken, tuumaustauko meilläään.

Kyykkä hörppää kahvikupistaan, katselee hentoja koivunlehtiä ja melkein kesäisen vehreää nurmea. Kevät on jo Helsingissä, huhtikuun lopussa. Onko se normaalia?

Puhelin soi, Kyykkä vilkaisee näyttöä. Brinkmann soittaa. Dieter Brinkmann, pitkästä aikaa. Miksi?

Ei Brinkmannilla ole mitään merkillistä. Kyykän lailla hän on vain vähän väsynyt kirjoittamaan, haluaa vaihteeksi jutella. Vanhat valtiomiehet keskustelevat niitä näitä, enimmäkseen maailman asioista. Saksan ja Venäjän välillä on vireillä uusi kaasuputkihanke.

Euroopan unionin on pidettävä yhtä, Kyykkä sanoo Brinkmannille. Saksa ei saa jyrätä, sen on kuulosteltava herkillä korvalla jäsenmaiden huolia.

Brinkmann myöntelee, väittää välillä vähän vastaan. Saksalainen, Kyykkä ajattelee. Viisas mies, mutta niin kovin saksalainen. Ja minä olen suomalainen, katson asioita Suomen näkökulmasta. Suomi on pieni, Saksa on iso. Niin se vain on, erilainen lähtökohta, vaikka Venäjä on tärkeä molemmille.

Brinkmann lupaa tulla vielä joskus Helsinkiin, hyvästelee sitten Kyykän. Kyykkä jää yksin ajatuksiinsa, selailemaan hajamielisenä keskeneräistä käsikirjoitusta pöydällä. Syntymässä on jälleen uusi kirja historiasta, entisen pääministerin mielialiheesta.

Maailma vuonna 2020, Kyykkä miettii, katselee lähipuistossa leikkiviä lapsia. Tässä se nyt on. Onko tämä se maailma, jonka silloin aikanaan kuvittelin?

Siinä kaasuputkiasiassa olin oikeassa. Pilkkasivat minua siitä, väittivät että juoksen rahan perässä. Mutta katso näitä kahta nyt, Saksaa ja Venäjää. Berliini ja Moskova, ikuisessa hankauksessa, kuitenkin lähellä toisiaan, historian tässäkin vaiheessa. Suomi siinä välissä, väleissä molempien kanssa, Suomen täytyy olla. Suomen on pakko. Reaalipolitiikkaa se on, tosiasioiden tunnustamista. Paasikiven linja, ei Kekkonen. Väärin että ne kaksi aina niputetaan yhteen.

Kahtaalle yritin katsoa, itään ja länteen. Lännessä oli minun tähtäimeni, unionin ytimessä – Natossakin, vaikkei siitä saanut ääneen puhua. Sillä länteen Suomi kuuluu läntiseen kulttuuriperimään, Ruotsin vallan ajoista alkaen. Ja sitä minä en osannut arvata, että Amerikka näin antaisi otteensa livetä, jättäisi Euroopan tällä tavalla omilleen.

Moskova, Kyykkä pohtii, mutristaa huultaan. Miten lähellä se taas onkaan! Kolumneissaan puhuvat taas suomettumisesta, ja sitä sanaa minä inhoan, olen inhonnut aina. Poliitiikkaa tehdään hetkessä. Sitä tehdään niissä olosuhteissa, jotka silloin sattuvat vallitsemaan. Sitähän se juuri tarkoittaa, tosiasioiden tunnustaminen.

Mutta silti. Siitä huolimatta. Tämä nykymeno, Kyykkä murahtaa, huomaamattaan ääneen: tässä on piirteitä, joista en niinkään pidä. Kekkoslaisia puuhia, menneen ajan havinaa. Opportunismia ja oman edun tavoittelua, usein isänmaan edun nimissä.

Kyllä selkäranka pitäisi olla! Muistaa mihin me kuulumme, länteen, emme itään. Muistaa unioni ja sen yhtenäisyys, sen merkitys meille. On sitä sentään maailmassa muutakin kuin kaasu ja öljy. On muutakin kuin bilateraalista kauppaa ja tuottoisia investointeja. On niitä muitakin maita kuin Venäjä.

Valta, Kyykkä ajattelee. Onhan se humalluttavaa, taitaa olla. Minäkin silloin joskus, muutaman kerran turhaan äk-syilin. Minä ja Brinkmann, voimiemme tunnossa – yhteisva-luuttaa luomassa, unionia rakentamassa. Olihan se aikaa.

Mutta se terve piirre demokraattisessa vallassa on, että jo-kainen joutuu siitä ajallaan luopumaan. Sen jälkeen on aikaa miettiä, mitä sillä vallallaan teki. Mihin suuntaan maata johti, millaisena maailman näki? Eihän johtaessaan tulevaisuutta tiedä, parhaansa mukaan vain ennustaa.

Toista se on historian kirjoittaminen, entinen pääministeri miettii, myhäilee itsekseen. Helppoa kuin mikä, tietää täsmäl-leen mitä tapahtui!

Sulevi Kyykkä napsauttaa tietokoneen päälle ja laskee sor-mensa näppäimille. Kohta pienen huoneen täyttää jo tasainen, verkkainen naputus.

John Maynard Keynes osoittautui sitkeäksi vieraaksi. Kun vainaja kerran oli kutsuttu takaisin juhliin, häntä ei noin vain saatukaan sieltä pois.

Peruutuspeleistä katsoen finanssikriisi oli yhden aikakau-den päätös. Se oli monetarismin musta hetki, reaganilais-that-cherilaisen ideologian täystuho. Markkinatalouden loppu se ei ollut, mutta vapaan markkinatalouden kyllä – sitä mieltä ovat ainakin ne, jotka vuonna 2020 yhä julistavat uskoaan va-paaseen markkinatalouteen.

Lapsi meni pesuveden mukana, he sanovat. Talouden dy-namiikka katosi rahoitusmarkkinoiden sääntelyyn ja liian innokkaaseen politikointiin. Ihmiset maksavat tästä kaikesta kalliisti sekä kuluttajina että kansalaisina. Maailmantalous ei kasva niin kuin se voisi kasvaa. Erilaiset subventiot ja suoja-muurit nostavat tuotteiden hintoja.

Kun pankit ja suuryritykset paniikissaan huusivat kansallisvaltiot apuun, ne sitoivat itsensä raskaiden valtiolaivojen ohjaukseen. Kyyti ei ole samanlaista kuin ennen: ruorissa istuvat äänestäjilleen neljän vuoden välein vastaavat päättäjät. Eräänlaista kvartaalikapitalismia se on tietysti tämäkin, puoliosialistista sekataloutta.

Toisaalta on paljon ihmisiä, joiden mielestä maailma on nyt parempi. Talous on terveemmällä pohjalla, markkinavoimien ja valtioiden välillä toimivampi tasapaino. Finanssikriisi ja sitä seurannut lama olivat viimeinen varoitus; kun siitä juuri ja juuri on selvitty, olisi hulluutta palata entiseen menoon.

Ei enää mielikuvituksellisia johdannaismarkkinoita. Ei tähtitieteellisiä palkkoja toimitusjohtajille ja salkunhoitajille. Ei loputonta kilpailua pääoma- ja yritysverokannoilla, ei nöyristelyä suuryritysten edessä. Mieluummin hitaampi kasvu kestävämmällä pohjalla kuin rakettimootorilla väistämättömään tuhoon.

Jos kahdesta pahasta pitää valita, moni laittaa toivonsa mieluummin valtioon kuin markkinoihin – siitäkin huolimatta, että valtiot kilpailevat keskenään vähintään yhtä verisesti kuin monikansalliset yritykset.

Kukaan ei varsinaisesti suunnitellut paradigman muutosta. Se vain tapahtui niin kuin asiat maailmassa tapahtuvat, vaivihkaa ja osin vahingossa. Ajan henki saneli muutoksen suunnan.

Kaikki kai alkoi Amerikasta. Kun Barack Obama vaalikampanjansa aikana lupasi suojella keskilännen teollisuustyöntekijöitä vapaalta kilpailulta, sen piti olla vain retoriikkaa. Hän ja hänen neuvonantajansa kyllä tiesivät vapaan maailmankaupan edut Yhdysvalloille.

Kurimuksen keskellä autotehtaat oli silti pelastettava. Niitä ei yksinkertaisesti voinut päästää kaatumaan, kerrannaisvaikutukset olisivat olleet liian suuret. Amerikkalaisesta näkökulmasta ratkaisu oli välttämätön; globaalisti katsoen massiivisen epäreilu tukitoimi, joka pakotti muut maat seuraamaan perässä. Saksalla, Ranskalla ja Japanilla ei käytännössä ollut muuta mahdollisuutta kuin tukea omaa autoteollisuuttaan. Kaikissa näissä maissa oli paljon poliitikkoja, jotka olivat vain odottaneet tällaista tilaisuutta.

Pohja protektionismin nousulle oli luotu. Meidän pankkimme, meidän tehtaamme, meidän lentoyhtiömme, meidän työläisemme – yksikään johtaja ei halunnut palata kansainvälisistä neuvotteluista kotiyleisönsä eteen mahdollisena häviäjänä.

Näissä olosuhteissa G20-kokoukset jäivät pelkiksi puhetilaisuuksiksi. Oli epärealistista edes kuvitella, että WTO-sopimuksen Dohan-kierrosta saataisiin aikaan. Muodollista yritystä kyllä riitti, poliittista tahtoa vähemmän.

Jos kriisi olisi hellittänyt nopeammin, muutokset tuskin olisivat olleet pysyviä. Mutta lama oli pirullisen sitkeä, Yhdysvalloissa ja Euroopassa lähes loputon. Käytännössä kaikki valtiot yrittivät selvitä omasta ahdingostaan samalla keynesiläisellä metodilla: massiivisilla julkisilla investoinneilla, joilla yritettiin estää työttömyyden räjähtäminen käsiin.

Rahaa paloi ja jälkeä syntyi. Jälkeenpäin on tosin vähän vaikea sanoa, millaista jälkeä, sillä investointipaketit kasattiin valtavalla kiireellä. Niin kuin poliitikot aina, jokainen poliitikko halusi jättää jälkensä omien äänestäjiensä näkyville.

Barack Obaman presidenttikauden alussa kasattu elvytyspaketti on jäänyt talouspolitiikan historiaan kaikkien aikojen kalleimpana tekohengityksenä. Vuonna 2020 on jo ehditty

julkaista erilaisia tutkimuksia siitä, mitä näillä rahoilla oikeastaan saavutettiin. Selvästi järkeviä investointeja olivat muun muassa panostukset uusiutuvaan energiaan ja koulutukseen. Mielekkäitä ja tehokkaasti työllistäviä hankkeita olivat myös tieverkon ja muun infrastruktuurin korjaustyöt.

Sen sijaan ei välttämättä ollut viisasta rakentaa Nebraskan, Omahaan ja Oregoniin tuhansia maileja ohitusteitä, joita nyt pitää liittovaltion tuella pitää kunnossa. Nämä hättäiset, kongressille mieluisat investoinnit vain hajauttivat Amerikan ennestäänkin pirstoutunutta kaupunkirakennetta ja vahvistivat maan auto- ja öljyriippuvuutta. Muualla maailmassa ei oltu juuri sen viisaampia, ei valitettavasti myöskään Suomessa – pääministerin kolmas tie tarkoitti käytännössä lisää teitä. Johtui kai kiireestä, että niin harva valtio onnistui sijoittamaan elvytysrahansa pitkällä tähtäimellä kannattaviin hankkeisiin.

Oliko velkaelvytyksessä sitten lopulta järkeä? Kannattiko se? Oliko se välttämätöntä?

Jos asiaa tiedustellaan ekonomisteilta ja poliitikoilta, yleisin vastaus on kyllä. Kyllä kai.

Sillä niin pitkään kuin kasvua jouduttiinkin odottamaan, lopulta se alkoi. Se saattaa olla niukkaa, mutta se alkoi, se on tärkeintä. Kuka tietää, miten olisi käynyt, jos mitään ei olisi tehty? Jos sauna palaa, on kai parempi sammuttaa summamutikassa kuin seistä tumput suorina.

Elvytystoimet siis oletettavasti purivat. Keynes ei ollut vain viimeinen oljenkorsi, Keynes oli oikeassa. Eläköön John Maynard Keynes! Eläköön aktiivinen finanssipolitiikka! Eläköön kansallisvaltiot!

Eläköön protektionismi? Sellaista ei kukaan sentään sanoisi, ei ainakaan julkisesti. Vanhat kauppasopimukset ovat

edelleen voimassa, mutta uusissa olosuhteissa niitä tulkitaan uudella tavalla.

Miksei tulkittaisi, uudessa maailmassa? Niin paljon on tapahtunut sitten vuosituhannen alun.

Onko tämä todella se sama valtio? Onko tämä Amerikan Yhdysvallat, vapauden ja demokratian sanansaattaja, maailman mahtavin kansakunta?

Näin kai käy maalle, joka menettää itseluottamuksensa. Näinhän ihmisetkin käyttäytyvät tappion kärsittyään: muuttuvat vaiteliaksi, käpertyvät kuoreensa. Ja Yhdysvallat on kärsinyt, sekä taloudellisesti että henkisesti. Konkurssin se vältti, mutta sen ideologinen projekti ajoi karille. Kun koko planeetan sotkeva kriisi käynnistyy kotipesästä, on vaikea enää julistaa kirkkain silmin vapaan markkinatalouden ilosanomaa – varsinkaan, kun vapaa markkinatalous on kapitalismin kehossakin vahvasti valtiovetoista.

Jos vanha USA oli toisinaan hankala kumppani, tämä uusi ei ole sen helpompi. Obama oli sentään loppuun asti sym-
paattinen ja puheissaan kohtelias. Hänen seuraajansa, entinen demokraattisenaattori Michiganin autoteollisuusalueelta, edustaa koko olemuksellaan Yhdysvaltojen uutta linjaa.

Uusi Yhdysvallat pyrkii yksinomaan suojaamaan omat etunsa. Se tähtää entistä suurempaan omavaraisuuteen kaikilla aloilla, erityisesti energiataloudessa. Sen talous on toki kärsinyt kaupan hiipumisesta, mutta valtavana markkina-alueena se tulee kriisin jälkeen kohtuullisesti toimiin omillaan. Protektionismin logiikka on yksinkertainen ja Suomelle haastava: suuret maat pärjäävät keskimäärin paremmin kuin pienet.

Amerikkalaisilla on sitä paitsi yhä harvinainen kansallisyllpeytensä. Uudessa maailmantilanteessa hipsterit New Yorkissa

ja Kaliforniassakin ostavat taas Detroitissa valmistettuja autoja. Keskivertokuluttaja ei tartu leipäpussiin, ellei sämpylöitä ole vatkattu keskilämmen viljasta. Matkailu keskittyy kotimaahan ja Etelä-Amerikkaan; Pariisiin, Roomaan tai Berliiniin matkustavat vain harvat. Eurooppalainen omahyväisyys ärsyttää entistä pahemmin koko kansakuntaa, presidenttiä myöten.

Piruako siinä uhoatte, Amerikassa ajatellaan. Koetatte siinä unioninne kanssa pörhistää sulkianne, ottaa alfauroksen roolia. Mutta eihän se teiltä onnistu, sekalaiselta seurakunnalta.

Parikymmentä kieltä, ei yhteisiä pelisääntöjä. Ei kunnolla toimivaa perustuslakia, ei luottamusta yhteisiin instituutioihin. Kunnollista sotilaallista voimaa teillä ei vielääkään ole, ei riittävää valmiutta uhrauksiin. Me pidimme teistä vähän liian hyvää huolta. Te totuitte mukavaan, helppoon elämään.

Meitä te tarvitsisitte, mutta me olemme väsyneitä, tehneet oman osamme. Me yritimme aikamme, kukaan ei meitä siitä kiittänyt. Mielenosoituksia vain, pelkkää vinoilua. Kukaan ei pidä poliisista, maailmanpoliisista kaikkein vähiten.

Samalla puolellahan tässä ollaan, totta kai. Me olemme kyllä hengessä mukana. Annamme vähän taustatukea silloin kuin siltä tuntuu, ihan niin kuin te silloin ennen. Yrittäkää te nyt vuorostanne. Yrittäkää pärjätä.

Euroopan kunniaksi on sanottava, että Eurooppa yrittää.

Eurooppa on ryhdistäytynyt, ehkä ylpistynytkin – Länsi-Euroopan maille finanssikriisi ei ollut samanlainen moraalinen haaksirikko kuin Yhdysvalloille. Vaikka taloudellinen isku oli yhtä paha, jäi sentään jonkinlainen jälkiviisauden lohtu. Mitä me sanoimme: ei markkinoita voi jättää yksin. Mitä me sanoimme: tarvitaan sosiaaliturvaa, terveydenhuoltoa, eläkejärjestelmiä. Mitä me sanoimme: tarvitaan vahva ja valpas val-

tio, ei mitään ahnetta unista yövärtijää.

Euroopan unionin perimmäinen ongelma on vuonna 2020 sama kuin aina ennenkin. Vahvoja ja valppaita valtioita on vähän liikaa. Unionin yhtenäisyyttä koettelevat samat tutut jännitteet: Ranskan ja Saksan kamppailu johtoasemasta, Välimeren maiden lepsu budjettikuri, Baltian maiden ja muiden nuorempien jäsenvaltioiden kriittinen suhde Venäjään. Unionin sisälle on myös alkanut muodostua erilaisia valtioblokkeja, joita yhdistävät yhteiset arvot ja samanlainen käsitys tavoiteltavasta kehityksestä. Pienten ja suurten jäsenmaiden välillä on jatkuva hankausta, samoin pohjoisen ja etelän.

Kaikesta huolimatta EU on kohtuullisesti onnistunut koostamaan rivinsä. Yhdysvaltojen passiivinen rooli on jättänyt kansainvälisen politiikan kentälle valtatyhjiön, jonka unioni yrittää täyttää. Se on pakottanut unionin aktiiviseen toimintaan omilla lähialueillaan. Koska Nato on käytännössä kadottanut toimintakykynsä, jäsenvaltiot ovat kivuliaan kädenväänön jälkeen saaneet alulle yhteisen puolustuksen kehitystyön, jossa myös Iso-Britannia on aktiivisesti mukana. Yhdysvaltain eristäytyminen on muutenkin lähentänyt brittejä Manner-Eurooppaan.

On selvää, ettei EU:n sotilaallisella koneistolla ole vielä samanlaista painoa kuin Yhdysvaltain vanhalla mahdollilla. Maailmanpoliisilla pitäisi olla pistooli vyöllä, pelkällä kumipampulla rettelöitä ei taltuteta.

Kuitenkin EU:n kriisinhallintajoukot ovat jo onnistuneesti korvanneet Nato-joukot muun muassa Pohjois-Afrikassa ja entisen Jugoslavian ongelma-alueilla. Turkin EU-jäsenyysneuvottelut etenevät, ja unionin ja Turkin kriisinhallintayhteistyö lisää EU:n uskottavuutta Lähi-idän alueella. Vähitellen, optimistit sanovat. Vähitellen Euroopan unioni ottaa maailmassa sellaisen roolin, joka jonkun maailmassa täytyy ottaa.

On sitä paitsi kahdenlaista valtaa, kovaa ja pehmeää. Kova valta on aseita ja ammuksia, ohjuksia ja ydinkärkiä. Pehmeä valta on imagovaltaa: mahdollisimman laajalle välittyvä kuva järkevästä ja toimivasta, tavoittelemisen arvoisesta järjestelmästä. Todellinen valta on näiden kahden yhdistelmä – tasapainotila, jota on vaikea saavuttaa ja vielä vaikeampi pitää yllä.

Kovasta vallasta Euroopalla on puutetta, mutta vuonna 2020 maanosan pehmeä valta on selvästi nousussa. Ilmeisine valmistusvirheineenkin Euroopan unioni on vientikelpoinen, maailmalla kiinnostusta herättävä projekti. Se on vahvojen kansallisvaltioiden liitto, joka ylittää kansallisvaltioiden rajat. Sen tuotelupaus on positiivinen: yhteistyö on mahdollista. Entisistä vihollisista voi tulla liittolaisia.

Eurooppalaiseen yhteiskuntamalliin sisältyy myös lupaus laajasti ymmärrettävästä turvallisuudesta. Turvallisuus ei ole vain fyysistä vaan myös henkistä ja taloudellista; eurooppalainen malli lupaa kansalaisilleen jonkinlaisen suojan armostomassa maailmassa. Väestö ikääntyy, turvaverkkoja on jatkuvasti kalliimpi pitää yllä, mutta Länsi-Euroopan valtiot pitävät kynsin hampain kiinni sosiaaliturvastaan.

Hyvinvointivaltio. Kaunis ajatus, jonka väitettiin kuolleen jo vuosituhatvuoden alussa. Mutta ei hyvinvointivaltio ole kuollut, päinvastoin – taisi käydä niin, että finanssikriisi herätti sen henkiin. Ainakin hyvinvointivaltion ajatuksen, haaveen siitä.

Toisaalta hyvinvointivaltioiden ylläpitäminen vaatii rahaa. Yhtä mustasukkaisesti kuin Yhdysvallat Euroopan unioni suojelee omaa talousaluettaan kilpailulta ja polkee näin jalkoihinsa samoja kehittyviä maita, joille se markkinoi omaa turvallisen valtion ajatustaan. Protektionismia harjoitetaan myös ilmastopolitiikan varjolla: unioni määrää tullimaksuja ympäristölle haitallisesti valmistetuille tuotteille, vaikka

unionin sisällä samanlaisia tuotteita valmistetaan samanlaisin menetelmin. Kolmannen maailman intellektuellien mielestä koko EU on vitsi, joka ei naurata: ensin revitään muuri maan tasalle Euroopan sydäimestä ja rakennetaan sen jälkeen muurit maanosan ympärille.

Myös muurien sisällä jäsenvaltiot kilpailevat keskenään välillä kyseenalaisin keinoin. Selvimmin se näkyy unionin Venäjän-politiikassa.

Tosiaan, Venäjä. Venäjän peliä EU-maat pelaavat kaksin korkein ja useammassa pöydässä. On iso yhteinen peli ja kahdenkeskiset erät. On koko unionin yhteinen kauppasopimus Venäjän kanssa ja paljon pienempiä, bilateraalisia sopimuksia.

Haaste on melkoinen: on oltava samaan aikaan sekä solidaarinen että itsekäs. Aivan niin kuin ennenkin, on tunnettava pelin säännöt, hallittava sen kieli. On tiedettävä, mistä sopii puhua, millä tavalla, missä seurassa ja miten pitkään.

Yhtenäistä Venäjän-politiikkaa olisi huomattavampi helpompi noudattaa, jos Venäjä edustaisi kaikille jäsenvaltioille samaa. Ikävä kyllä Venäjä on joillekin entinen miehittäjä, toisille liittolainen. Kaikille Venäjä on potentiaalinen kauppakumppani, suurimmalle osalle energianlähde, mutta näissäkin siteissä on eroja.

Kokokin ratkaisee. Suomalaisesta, virolaisesta tai unkarilaisesta perspektiivistä Venäjän karhu on pelottavan suuri. Ranskalaiset tai saksalaiset katselevat sitä silmien tasolta. Eikä Venäjä vaivaudu peittelemään ikivanhaa asennettaan, suuret maat ovat suuria, pienet pieniä; pienet voivat kyllä halutessaan istua pöydässä ja kuunnella, kuinka isot päättävät niiden asioista. Niin kuin aina, Venäjä on mieltynyt kahdenkeskisiin suhteisiin.

siin. Se ei ole edes pelkästään taktinen liike, yritys hajottaa Eurooppa ja hallita sitä. Niin vain on – venäläisessä ajattelussa suurista linjoista sopivat valtionpäämiehet keskenään.

Miltä sitten näyttää Venäjän kehitys? Monien mielestä maa on vuonna 2020 edelleen suurin piirtein samoilla raiteilla, joille Putin sen aikanaan asetti: keskusjohtoinen, muodollisesti demokraattinen kaasu- ja öljyvaltio, jota pitää koossa suhteellisen vaurauden kohottama kansallinen ylpeys. Talouden rakenne monipuolistuu vähitellen, mutta muutos on tuskallisen hidasta.

Toiset näkevät tilanteen huomattavasti valoisampana. Venäjä on aina ollut eurooppalainen valtio, ja Venäjän uusi johto ymmärtää tämän. Kun yhteistyö kaikilla tasoilla tiivistyy, eurooppalaiset arvot ja toimintamallit leviävät vähitellen Venäjälle. Iso laiva kääntyy hitaasti, mutta pääasia on, että se kääntyy oikeaan suuntaan.

Venäjällä ei ole varaa käännellä kaasuhanoja kiinni mielensä mukaan. Sen se oppi aikanaan, kun ulkomaiset sijoittajat pakenivat maasta ja infrastruktuuri mureni käsiin. Toisaalta ei ole EU:n etujen mukaista luennoida liian innokkaasti demokraatiavajeesta, korruptiosta tai sananvapauden rajoituksista. Venäläiset inhoavat sitä – he haluavat puhua intresseistä, eivät ihmisoikeusrikkomuksista.

Euroopan unioni ja Venäjä ovat löytäneet jonkinlaisen reaali poliittisen tasapainotilan, joka kohtuullisesti tyydyttää molempia osapuolia ja useimpia jäsenvaltioita. Eurooppa tarvitsee energiaa. Venäjä tarvitsee eurooppalaisia investointeja ja teknologista osaamista. Kun raha ja kaasua liikkuvat, kenties arvot seuraavat perässä.

Suomi pärjää aina. Näinhän suomalaiset toisinaan väittävät, optimistisina hetkinään, ja siltä se tosiaan näyttää: vuoden 2020 maailmanjärjestyksessä Suomi pärjää yllättävän hyvin.

Ennen kaikkea Suomi pärjää Venäjän kanssa. Tilastoista sen näkee, kauppasuhteet itään ovat entistä tärkeämmät. Valtaisat investoinnit Siperian öljykentille ovat osoittautuneet tuottoisiksi; suomalaisella ydinvoimaosaamisella riittää Venäjällä kysyntää. Jäämeren alueella on käynnissä mittavia yhteisiä arktisen rakentamisen hankkeita.

Venäläisille myydään myös matkailu- ja elämyspalveluja. Ruuhkautuvassa, saastuvassa maailmassa puhdas suomalainen luonto on entistä vahvempi valttikortti. Hyvinvointi- ja hoivapalveluista on kehitetty vientikelpoisia konsepteja, jotka kiinnostavat itärajan toisella puolella.

Tietenkään idänkauppaa ei hoideta aivan niin kuin ennen. Pääministeri ei käy kaatamassa karhuja Putinin datsalla. Kymmenvuotisia kauppasopimuksia ei huuhdella alas tuhdilla vodkaarypyillä. Tehtaankadulta ei kysytä mielipidettä hallituksen koostumuksesta.

Arvot ovat kuitenkin tutut: vahva valtio, aktiivinen idänpolitiikka, puolueeton ja omavarainen Suomi. Niin kuin joskus aiemminkin, vallitsee vahva konsensus yhteisestä edusta. Yritysten etu on johtavien poliitikkojen etu. Yritysten etu on koko Suomen etu. Ja Suomella menee hyvin, olosuhteisiin nähden nyt ainakin – kun vapaakauppa on hiipumassa ja isot maat suojelevat omaa teollisuuttaan, pienen vientivetoisen maan viisain selviytymisstrategia on lyöttäytyä ison maan imuun.

Onko tämä nyt sitten suomettumista? Monien mielestä juuri sitä. Tässä sitä taas ollaan, toisinajattelijat sanovat. Suut maireina ja kielet ruskeina, kontillaan Moskovon kynnyksmattona. Historia toistaa itseään.

Toisaalta: jos Suomi on suomettunut, Saksa se vasta onkin. Tarkemmin ajatellen koko Euroopan unioni on enemmän tai vähemmän suomettunut. Oikeastaan koko termiä ei enää voi käyttää, se on kokonaan merkityksensä menettänyt sana.

Asioiden tila on sitä paitsi suomalaisten enemmistölle kohtuullisen mieluinen. Rakas puolueettomuus-sana on palautettu arvoonsa. Uuvuttavaa Nato-jankkausta ei tarvitse käydä. Suomen paikka maailmassa on selvä: se on pieni valtio suuren Venäjän kupeessa.

Euroopan unioni antaa Suomelle tietynlaisen suojan, mutta vain typerys luottaisi siihen kokonaan. Vain typerys antaisi unionin haitata sodanjälkeistä suomalais-venäläistä erityissuhdetta, koeteltua ja tuottoisaa.

Ei voi sitä paitsi väittää, ettei tämä monimutkainen suhde olisi kehittynyt. Vanhat kaunat ovat karisseet, uudet sukupolvet erilaisia. Nuoret suomalaiset ja venäläiset suhtautuvat toisiinsa luontevammin kuin Neuvostoliiton aikoja muistelevat vanhukset ja keski-ikäiset.

Venäjän kieltä opiskellaan yleisesti, korkeakoulujen välinen yhteistyö on tiivistä. Angloamerikkalaisen viihteen ylivalta Suomessa on murtumassa, venäläinen kulttuuri kiinnostaa eri tavalla kuin ennen – eivät ainoastaan klassikot vaan myös uudet venäläiset kirjat, teatteriesitykset ja elokuvat. Ja vaikka viisumipakon poistaminen hirvitti monia, muutaman vuoden jälkeen kokemukset ovat pääosin myönteisiä. Ymmärrystä on enemmän, ennakkoluuloja vähemmän.

Myös suomalaisten itsetunto on korkealla. Töitä riittää, luonto on vielä suhteellisen puhdas ja valtiomalli osoittanut sitkeytensä. Kansalaiset näkevät Suomen aktiivisena toimijana entistä aktiivisemmassa EU:ssa, jopa jonkinlaisena pohjoisena johtajana unionin ja Venäjän välisten suhteiden kehityksessä.

Suomi on voimissaan, toimii paremman maailman puolesta yhdessä Pohjoismaiden, Saksan ja muiden luontaisten kump-paneidensa kanssa.

Onhan demokratia toki arvokas asia. Erityisen arvokasta demokratia on Intiassa: valtavassa, hajanaisessa maassa, joka sijaitsee enemmän tai vähemmän epädemokraattisesti johdettujen valtioiden ympäröimänä.

Mutta minkä arvoista lopulta on demokratia, jos demokraattisilla vaaleilla valtaan nousee moraalittomia tai jopa rikollisia poliitikkoja? Jos puoluekentän pirstaleisuus pakottaa muodostamaan toimintakyvyttömiä hallituskoalitioita, voiko demokratia olla suorastaan haitallista?

Näin synkkiä ajatuksia nousee väkisinkin mieleen, kun tarkastelee Intian kehitystä. Vielä vuonna 2008 Intia oli toteutumaton lupaus. Vuonna 2020 se alkaa näyttää menetetyltä mahdollisuudelta.

Globaalien yritysten toimintaedellytykset Intiassa ovat pikemminkin heikentyneet kuin parantuneet. Poliittinen järjestelmä on pahasti korruptoitunut. Myös yrityspuolella paljastuu jatkuvasti uusia skandaaleja: outsourcing-yhtiöiden paikallisjohtajat vetävät härskisti välistä. Hatara ja helposti lahjottava oikeuslaitos ei anna suojaa ulkomaalaisille sijoituksille.

Terrorismi on jokapäiväinen uhka, jota kivulias talouskehitys on vain pahentanut. Kun yliopistoista valmistuville nuorille osaajille ei riitä töitä, musliminuorten radikalisoitumisesta on kasvanut polttava yhteiskunnallinen ongelma. Heinäkuun 2018 tapahtumat eivät helposti unohdu: terroristit surmasivat Mumbain torilla suuren amerikkalaisen teknologiayrityksen toimitusjohtajan.

Jokapäiväinen riesa sekä yrityksille että ihmisille on infrastruktuurin romahtaminen. Sähköverkko ei toimi, lentokentät natisevat liitoksissaan, tavarakuljetukset juuttuvat satamiin. Jotta Intia voisi hyödyntää edes osan huomattavasta kasvupotentiaalistaan, sen olisi pitänyt jo kauan sitten sijoittaa kaikki liikenevä raha tällaisten ongelmien ratkaisemiseen. Sen sijaan jokainen uusi hallitus on jatkanut vanhaa ja tuhoisaa politiikkaa: valtavia summia haaskataan järjenvastaisiin öljy- ja lannoitetukiaisiin. Vanhanaikaisilla, ympäristölle haitallisilla lannoitteilla onnettomat pienviljelijät myrkyttävät sekä itsensä että ympäristönsä.

Eniten kärsivät tavalliset intialaiset. Lapsikuolleisuus on murheellisen korkealla, puute puhtaasta vedestä levittää sairauksia. Julkinen koulujärjestelmä on kelvottomassa tilassa. Vaikka Intian korkeakouluista valmistuu vuosittain satojatuhansia insinöörejä, yli 30 prosenttia aikuisväestöstä on yhä luku- ja kirjoitustaidotonta.

Noidankehä on pirullinen. Talous ei kasva, ellei järjestelmä toimi. Mitä hitaammin talous kasvaa, sitä vaikeampaa on järjestelmän uudistaminen. Köyhyyden lievittämiseksi tarvittaisiin ripeää, lähes kaksinumeroista vuotuista talouskasvua – sellaista kuin 2000-luvun alun lihavina vuosina. Ikävä kyllä kasvu on paljon hitaampaa.

Se ei ole kokonaan Intian omaa syytä. Maan asemaa vaikeuttaa myös yleinen ideologinen siirtymä, käänne vapaasti globalisoituvasta maailmasta kohti protektionistisia ja omavaraisempia markkinoita.

Paradoksaalista kyllä, kansainvälisillä foorumeilla Intia itse ei ole tehnyt mitään hidastaakseen tätä kehitystä. Päinvastoin: sen demokraattisesti valitut johtajat käyttäytyvät neuvotteleissa äkkipikaisesti, aggressiivisesti ja hämmästyttävän usein oman etunsa vastaisesti.

Kiina vastaan Intia. Konfliktia on uumoiltu jo vuosia: kaksi kehittyvää taloutta ovat molemmat kehittyneet toivottua heikommin ja ovat kai siksi toistensa kurkussa.

Kun George W. Bush syksyllä 2008 allekirjoitti Yhdysvaltojen ja Intian välisen ydinasesopimuksen, taustalla oli oletus Kiinan räjähdysmäisestä noususta. Washingtonin uuskonservatiivien mielestä ongelma ei ollut, että Intialla oli ydinaseita – ikävää oli se, että Intialla oli niitä niin vähän. Reaalipoliittisen siirron kylkiäisinä USA:n aseellisuudelle avautuivat tietysti myös miljardien dollarien vientimahdollisuudet.

Strategista liittoa Intian kanssa pidettiin yleisesti yhtenä Bushin hallinnon harvoista viisaista teoista. Jälkikäteen tämäkin ratkaisu näyttää valitettavasti vaaralliselta virheeltä.

Sopimus käytännössä virallisti Intian aseman ydinasevaltiona ilman muille ydinasevaltioille kuuluvaa vastuuta. Pakistan ja Israel, kaksi muuta epävirallista ydinaseen haltijaa, vaativat pikaisesti samankaltaista kohtelua. Kun maailma näin oli hetkessä muuttunut ilmiselvästi vaarallisemmaksi, vanhatkin ydinasevaltiot alkoivat arvioida uudelleen kapasiteettinsa riittävyyttä. Portit kilpavarustelulle oli avattu.

Vuonna 2020 ollaan siis tilanteessa, jollaista kukaan ei varsinaisesti toivonut. Kaksi poliittisesti epävakaa ydinasevaltaa uhittelee keskenään – toinen horjuva yksipuoluejärjestelmä, toinen kaoottinen demokratia. Kiina ja Intia eivät taistele ainoastaan samoista kaasua- ja öljyvarannoista. Kiistaa käydään myös kauppakumppaneista ja arvovallasta.

Intia laskee mielellään Yhdysvallat liittolaisekseen, mutta passiivinen USA yrittää välttää aktiivisesti sotkeutumasta Kiinan ja Intian väleihin. Intia on arvaamaton kumppani, levoton peluri kaikkialla lähialueillaan. Se on edelleen jatkuvassa kahnauksessa Pakistanin kanssa ja tuo kaasua Iranista.

Yhdysvallat ei sitä paitsi halua ärsyttää Kiinaa. Maiden välit ovat jo muutenkin kärsineet: Yhdysvaltain protektionistinen linja on vakavasti vahingoittanut Kiinan vientiteollisuutta ja hidastanut maan talouskasvua.

Kutistuneet budjetit eivät kuitenkaan ole estäneet keskuskomiteaa sijoittamasta aseisiin. Siinä missä Yhdysvallat on karsinut puolustusmenojaan, Kiina on jatkuvasti kasvattanut omiaan. Kiinan politiikka erityisesti Japania kohtaan on liki avoimen vihamielistä, mikä luonnollisesti aiheuttaa kitkaa Yhdysvaltojen ja Japanin, vanhojen liittolaisten välille. Japanilaiset haluaisivat enemmän tukea kuin Yhdysvallat on halukas antamaan.

Imagine all the people, living live in peace. Melkein viisikymmentä vuotta on kulunut, mutta maailmanrauha näyttää vähintään yhtä kaukaiselta tavoitteelta.

Tätä lomaa Mäkisen perhe on odottanut.

Hyvissä ajoin Noora-äiti pakkasi uimahousut, lasit ja rantalelut matkalaukkuihin. Illansuussa Lappeenrannassa Marko isä nosti laukut autoon, vyötti lapset turvaistuimiinsa ja käänsi nokan kohti Helsinkiä. Kun koko vuoden puskee pienyrityksenä kauppaa Venäjällä, tekee hyvää maata pari viikkoa ruoto suorana Thaimaan auringossa. Vetää vähän henkeä, tutustua vaihteeksi vaimoonsa ja lapsiinsa. Kuka tietää, pelata vaikka pari kierrosta golfia.

Lentokentällä Mäkisiä odottaa yllätys. Terminaalin liukuovien edessä päivystää sekalainen seurakunta: pari nuorta tyttöä, yksi iäkäs mies, kaksi keski-ikäistä naista. ”Jatkuva mielenosoitus Helsinki-Vantaalla”, Marko Mäkinen muistaa äkkiä. Ilta-Sanomissa oli sellainen otsikko, hän luki sen ja unohti saman tien. Oli muutakin ajateltavaa.

”Kerosiini palaa, nahka kärventyy!” ”Saastuttajat!” ”Milloin loppuu myrkyin kylvö?” ”Näytä mulle missä sul on rusketusraidat.”

Miten typeriä kylttejä, Marko ajattelee. Ja Aino osaa jo lukea, tavaa sanoja silmä tarkkana. Marko yrittää katsella toisaalle, johdattaa joukkonsa tyynesti sisään, mutta iäkäs mies nappaa häntä hihasta.

”Minnekäs menossa”, mies aloittaa.

”Piruako se teille kuuluu”, Marko vastaa. Noora näkee miten hän saman tien hermostuu, yrittää repiä häntä mukaansa.

”Ja yksityisautolla tultiin tänne”, äijä narisee. ”Lihaa syödään kotona joka päivä. Ja kesämökki on ja vene siinä rannassa.”

”Ukko perhana”, Marko Mäkinen huutaa, kuulee itsekin huutavansa. Noora säikähtää, irrottaa otteensa käsivarresta. Aino pistää kädet pikkuveljensä korville. Mutta Marko ei pysty hillitsemään itseään, sanat vain tulevat. Hän katsoo vanhan miehen viiksekästä naamaa, tämän omahyväisiä kasvoja, huutaa niin että sylki roiskuu.

”Minäkö se tästä vastuun kannan? Mulla mitään hiilivoimaa ole pihassa. Mä mitään kaivosteollisuutta pyöritä. Kaada sontaa jokiin. Piilota urania puutarhaan. Mä vaan elän. Mä teen työt ja maksan verot ja elän niin kuin ihminen. Mä olen ihminen! Mä en ole mikään eläin.”

Marko, mennään. Marko tule, Noora rukoilee. Vanha mies on astunut pari askelta taaksepäin, pelästynyt sen verran. Tekisi mieli vähän hivauttaa, Marko ajattelee. Jos tässä ihan kahdestaan oltaisiin, todellakin löisin.

”Joo mä syön kuule eläintä! Mä menen sinne Phuketiin nyt ja syön kaikki Thaimaan kanat. Syön kuule kaikki naudat ja siat ja kanat ja ankat ja kukot ja kamelit mitä sieltä löytyy. Me syödään kaikki. Vaimo syö ja lapset kanssa. Että väistä nyt. Väistä siitä ukonrähjä.”

Vanha mies väistää, liukuovet aukeavat. Näin alkaa Mäki-sen perheen jokavuotinen Thaimaan-loma vuonna 2020, tällä kertaa tällaisissa merkeissä.

Kohtuutonta? Epäilemättä, puolin ja toisin. Mutta tällaista se nykyään on, kärjistynyttä. Ympäristöasioissa kansa on todella jakautunut kahtia: joko niistä vaietaan kokonaan tai puhutaan huutaen.

Osa ihmisistä elää niin kuin ennenkin, tavoistaan juurikaan tinkimättä. Puhutaan ympäristöfasismista uutena totalitarismin muotona, uhkana yksilönvapaudelle ja moniarvoiselle yhteiskunnalle. Teollisuudesta ne suurimmat päästöt edelleen tulevat, turha syyllistää muutenkin stressaantuneita ihmisiä. Onhan kansan sitä paitsi kulutettava, muuten talous ei kasva tätäkään vähää.

Yhä enemmän on kuitenkin myös niitä, jotka tekevät omaehtoisia uhrauksia, luopuvat kokonaan autoilusta, ulkomaanmatkoista ja puuvillavaatteista. Lähialuematkailu on Suomessakin kasvussa, samoin aktiivilomat luonnossa. Uudet sukupolvet ovat valveutuneempia kuin ennen ympäristökriisiä kasvaneet. Erilaisia ympäristöjärjestöjä ja ekologisia liikkeitä on aiempaa enemmän, ja monet uusista ovat toimintatavoiltaan aggressiivisiä. Turhautuminen ruokkii rajuja puheita ja radikaaleja tekoja.

Jotain positiivista on toki tapahtunut. Euroopan unionin alueella henkilöautojen määrä on vähentynyt ja lyhyet liikematkat taitetaan lähes poikkeuksetta junalla. Helsingin ja Tallinnan välille on pitkän ja värikkään suunnitteluvaiheen jälkeen todella rakenteilla tunneli, joka kytkee myös Suomen Baltian kautta Manner-Euroopan tiheään ja toimivaan rautatieverkkoon. Suomi ja monet muut Euroopan unionin jäsenvaltiot nojaavat energiapolitiikassaan entistä vahvemmin ydinvoimaan, joka ainakin lyhyen aikavälin vaikutuksiltaan on fossiilisia polttoaineita parempi vaihtoehto.

Synkästi ajatellen ympäristön tilan voi silti tiivistää kahteen sanaan: kivihiili palaa. Se palaa Kiinassa, Intiassa ja Aasian kehittyvissä talouksissa. Se palaa vielä huomattavasti entistäkin enemmän Yhdysvalloissa, missä energiaomavaraisuuden nimissä on käynnistetty huomattavaa kaivostoimintaa muun muassa Appalakkien vanhalla teollisuusvyöhykkeellä. Samalla on saatu luotua työpaikkoja alueelle, jonka äänestäjiä demokraatit tarvitsevat pysyäkseen vallassa.

Virallinen iskulause on clean coal, puhdas hiili. Ikävä vain, ettei sellaista ole olemassakaan. Joskus tulevaisuudessa ehkä: teknologia kehittyy vuosi vuodelta. Jo nyt siellä täällä länsimaissa ollaan ottamassa käyttöön kivihiilen talteenotto- ja varastointijärjestelmiä. Valtaosa planeetan kohtuuttomasta kivihiilimäärästä palaa kuitenkin yhtä epäpuhtaasti kuin ennenkin.

Ympäristön kannalta kaikkein pahinta on kansainvälisen koordinaation ja konkreettisen yhteistyön puute. Kun Obama ei saanut lakiesitystään kongressin läpi, Kööpenhaminan sopimus jäi aikanaan pöydälle. Euroopan unioni piti muutaman vuoden kiinni omista päästötavoitteistaan, mutta loputtomiin jatkunut lama tappoi vähitellen idealismin rippeetkin. Toimiva globaalia ilmastopolitiikkaa ei vuonna 2020 käytännössä

katsoen ole, ainoastaan koreita puheita ja hajanaisia sopimuksia ilman sitovia sanktioita.

Toimettomuuden hinta on mieletön. Asui sitten missä puolella maapalloa tahansa, kukaan järjissään oleva ei voi sitä kiistää – huonoja uutisia tulee lähes päivittäin.

Kiinan maaseudulla on niin pahasti saastuneita alueita, että väestöä on jouduttu evakuoimaan melkein yhtä pahasti saastuneisiin kaupunkiin. Entistäkin ahtaammassa oloissa ihmiset kärsivät, mutta virukset juhlivat. Asiantuntijoiden mukaan kohtalokkaan globaalin pandemian riski on suurempi kuin koskaan.

Ilmastonmuutoksesta johtuvaa tai ei, ääri-ilmiöt ovat lisääntyneet: tulvat ja hurrikaanit, lumimyrskyt ja helleallot.

Jos ympäristön tila on kuva maailman tilasta, tilanne on huolestuttava. Vielä on kauniita keitaita, kaupan tuomaa vaurautta, jonkin verran jaettavaa. Rikkaissa maissa, muun muassa Suomessa, eletään yhä kohtuullisen turvallisesti ja onnellisesti. Katastrofin merkit ovat silti ilmassa. Taivaalla on sysimustia pilviä, jotka vain sokealta jäisi huomaamatta.

Kaikkihan ne näkevät. Siellä ne ovat. Mutta ehkä ne kiertävät meidät, meidän kansantaloutemme, meidän kansallisvaltiomme, meidän talousalueemme; laskevat sateensa naapuriin niin ettei meidän tarvitse niistä välittää.

Laiva on yhteinen, ajamassa karille. Minne muualle se voisi päätyä, jos kaikki pitävät huolta vain omista hyteistään?

STIMULUS JA ROMAHDUS

SUKUSI-puolueen (Suo, kuokka ja sisu) puheenjohtaja Hannes Märsky astuu ulos kotitalonsa ovesta Vantaan Koivukylässä. Mustan auton kuljettaja odottaa piilossa päiväkodin takana, siellä missä ministeri on käsenyt hänen odottaa.

Märsky yrittää harppoa ripeästi pihan poikki. Ei niin tekisi mieli jutella, ei juuri nyt. Mutta minkäs teet, kun olet kansanmies. Minkäs teet, kun näillä kulmilla olet tunnettu ja luotettu ja uskottu, oman kylän poika, meidän korttelin Hanski – asunut samassa eleettömän valkoisessa kerrostalossa pikkunöösistä asti.

Puolituttu yksinhuoltajaäiti pysäyttää Märskyn kulun päiväkodin aidan kulmalla. Nainen tarttuu melkein takinhelmasta kiinni, jämähtää pikkutyttönsä kanssa Märskyn eteen vesilammikon viereen.

”Miten meidän käy”, nainen kysyy – kummallisen, suoran kysymyksen. Kasvot ovat ilmeettömät, katse vaativa.

”Meidän”, Märsky sanoo, tavoittelee ääneensä leikkisää sävyä. ”Siis teidän kahden?”

”Ei kun meidän. Meidän kaikkien. Suomen. Miten Suomen käy?”

”Suomen?”

Pikkutyttö polkaisee jalallaan vettä, pari pisaraa lennähtää ministerin housunlahkeelle. Kuralätäkköön jääneet jäälautat rasahtavat rikki. Pimeä vuodenaika, musta tunneli.

Totuuskin on musta. Suomen tulevaisuus on musta. Se on niin musta, ettei sitä kehtaa ääneen lausua – ei tässä tuhruisessa aamuhämärässä topa-asuisten lasten kiertäessä ruosteisessa karusellissa.

Vaalikauden ensimmäinen hallitus meni nurin vajaassa vuodessa. Kiireessä kasattiin uusi. Ja totuus on, että uudella hallituksella on edessään pelkkää sontaa.

Ei tämän nyt ihan näin pitänyt mennä, Märsky kiroaa mielessään. Ei tämä ole se maailma, ei se Suomi, johon minä puolueeni perustin.

Mitä huonommin menee, sitä enemmän on suosiota. Mutta mitä sillä vallalla tekee, kun ei ole pelivaraa? Leikkauksia vain, ikäviä päätöksiä. Vastuunkantoa, vaikeita ratkaisuja – pakon sanelemaa konsensuspolitiikkaa, josta kukaan ei kotipihalla taatusti tule taputtelemaan selkään. Onko se oikeistolaista? Onko se vasemmistolaista? Saamari, tietäisipä edes sen. Onko se lopulta mitään muuta kuin välttämätöntä?

Unionikin keikkuu yhä pystyssä, ei vain suostu kaatu-
maan. Mitä muuta ne Brysselissä tekevät kuin vahtaavat bud-
jettivajetta, pakottavat kaikki maat tiukkaan finanssikuriin,
joka syö kaiken poliittisen liikkumavaran? Ei puhettakaan
elvytyksestä. Ei puhettakaan inhimillisyydestä. Kohta se euro
kaatuu, aivan varmasti, omaan mahdottomuuteensa.

Mutta piru vie, onhan tämä silti Suomi. Suomi Finland,
siniristilippu salossa. SUKUSI on hallituksessa, minä olen mi-
nisteri. Ei kai tässä auta, ei auta ei. Ei auta itku yhtenäismark-
kinoilla. Ei auta muu kuin ottaa lusikka kauniiseen käteen,
äyskäröidä vettä vuotavan veneen pohjalta.

Ai niin, Märsky muistaa. Tämä nainen tässä kysyi minulta
jotain. Nainen katsoo Märskyä silmiin, näyttää kummastu-
neelta.

”Hyvin”, Märsky sanoo hajamielisesti. ”Hyvin meidän
käy.”

Tyttö repii nyt äitiään kädestä, kiskoo naista mukaansa.

Märsky näkee autonsa kaartavan kulman takaa, pysähtyvän tarkalleen päiväkodin portin eteen.

”Täytyy tästä”, Märsky sanoo. ”Anteeksi. Valtioneuvoston istunto.”

Helkkarin kuljettaja, ei tottele ohjeita. Jotenkin niin noloa istua Mersun takapenkille, kopistella kengänkantoja korinhelmaan äänestäjän nähden.

”Korotatteko te niitä lapsilisiä”, nainen kysyy. ”Asumislisää? Kodinhoidontukea? Sehän oli lupaus.”

Niinhän se oli. Se oli, lupaus se nimenomaan oli. Ja sitä lupausta minä en voi pitää, en tässä hallituksessa, en tässä tilanteessa. Enkä minä halua valehdella, minä en voi, minä olen suoraselkäinen mies. Minä olen Hannes Märsky.

”Haukkuvat meitä populisteiksi. Pitävät populismia pahanasiana. Mutta populismihan tarkoittaa kansanvaltaa, ja sitä me edustamme.”

Mitä meillä on? Mitä on Suomella? Epäedullinen väestöpyramidi. Supistuneet verotulot. Puolet ennustetusta arvostaan menettäneet eläkesijoitukset. Ja Suomen asiat ovat vielä hyvin, jos vertaa moneen muuhun. Onko se lohtu? Kai se on, mutta laihalta se tuntuu.

”Kuule”, Märsky sanoo naiselle. ”Kaikki järjestyy.”

”Eli kusessa ollaan.”

”Mitä?”

”Niin että kusessa ollaan”, nainen toistaa.

”Sinä sanot noin. En minä.”

”Sanotko sinä että minä olen väärässä.”

”En sano.”

”Hyvä. Sillä jos sinä niin sanoisit, minä en enää voisi pitää sinua rehellisenä miehenä.”

”Minä olen. Minä olen Märsky.”

”Hyvä. Painupa Märsky sitten töihisi siitä.”

Näyttää siltä kuin nainen hiukan hymyilisi. Hannes Märsky ei voi olla varma, hän näkee naisen kasvat niin heikosti; sähköhäiriöstä värisevän pihalampun valo ei riitä valaisemaan niitä. Märsky heilauttaa kättään naiselle, pamauttaa sitten kiinni mustan auton oven.

”Päämajaan”, valtiovarainministeri sanoo autonkuljettajalle. ”Taas yhdeksi päiväksi sontaa lapioimaan.”

Vuonna 2020 vain harvat jaksavat enää uskoa markkinatalouden syklisyyteen. Onko nousua enää milloinkaan tulossa? Korvataanko näitä kärsimyksiä? Oliko markkinataloudessa ikinä luotettavia vuodenaikoja, kesiä ja talvia?

Ei ollut, markkinatalouden kriitikot vastaavat. He puhuvat nyt koväänisesti, vallitseva todellisuus näyttää vahvistavan heidän ajatuksensa. Kapitalismi oli pelkkää huijausta ja peliä, hurmioituneesta alusta katkeraan loppuun.

Oli, markkinatalouden puolustajat muistuttavat. Ei ole mitään muuta mahdollista järjestelmää. On vain tämä, ja aikaan tämä toimi, noudatti suurin piirtein omaa luonnollista kiertoaan. Kyllä tämän tästä pitäisi nousta, periaatteessa pitäisi. Mutta ehkä ihminen on nyt onnistunut sotkemaan markkinatalouden samalla tavalla kuin ihminen onnistui sotkemaan luonnon.

Ihmiskunta on liannut merensä ja maansa, hengittämänsä ilman; samalla järkähtämättömällä typeryydellä se on tuhonnut oman hyvinvointinsa verenkierroon.

Niin. Onhan se mahdollista. Lääkkeet eivät toimineet. Potilas kuoli.

Sillä se lähtee millä on tullutkin. Aivan kuin arveluttava suomalainen kansanviisaus olisi korvannut rationaalisen ajattelun.

Jälkeenpäin ajatellen koko ajatus tuntuu päiväunelta. Miten velkaantumisesta syntyneestä talouskriisistä muka olisi voitu selvittää velkaantumalla lisää?

Ensin kaikki maailman taloustieteilijät olivat kaksikymmentä vuotta yksimielisiä: tärkeintä on pitää inflaatio kurissa, kansantalous tasapainossa ja puuttua mahdollisimman vähän markkinoiden toimintaan. Kun finanssikriisi sitten iski, joka ainoa ekonomisti käänsi takkinsa yhdessä yössä. Asiantuntijat usuttivat vähävaraisia valtioita elvyttämään velkarahalla. Olkaa rohkeita! Ottakaa lainaa! Älkää arkailko, varovaisuus on pahasta!

Itsepetosta, ei mitään muuta. Epätoivoista haaveilua. Säätäväiset saksalaiset olivat oikeassa, mutta heidätkin puhuttiin ympäri. Viimeistään sen jälkeen kun Yhdysvallat oli lyönyt tiskiinkin melkein tuhat miljardia, kilpailtiin muuallakin enää stimuluspakettien suuruudesta.

Koko maailma laittoi kaikki pelimerkkinsä yhden kortin varaan ja istahti sitten rulettipöydän ääreen jännittämään. Kun talous ei vieläkään näyttänyt elpyvän, kaiveltiin taskuista viimeisetkin kolikot. Heikkohermoisimmat makasivat jo lattialla, kovapäiset huojuivat baarijakkaroillaan.

Koska valtioilla oli pelissä kaikki, ne yrittivät mustasukkaisesti varjella omaansa. Tästä seurasi järjenvastainen turvautuminen kovan linjan protektionismiin: toisinto 1930-luvun suuren laman traagisimmasta virheestä. Kun Obaman ote

Yhdysvaltain kongressista lyhyen kuherruskuukauden jälkeen lipesi, laman säikäyttämä demokraattienemmistö ajoi läpi jyrkän tulli- ja tariffipolitiikan muutoksen. Yhteisen amerikkalais-eurooppalais-kiinalais-venäläisen ruletin lisäksi käynnissä oli nyt samaan aikaan täysverinen keskinäinen kauppasota.

Lopulta tapahtui se mitä ei saanut sanoa ääneen. Yhdysvaltojen koko pelastusstrategia oli perustunut siihen toiveeseen, että sijoittajat yhä pitävät keskuspankin joukkovelkakirjalainoja turvallisina sijoituskohteina. Kun usko maan selviytymiseen sitten loppui, valtio ei enää saanut lainarahaa edullisella korolla.

Dollarin kurssi kääntyi jyrkkään laskuun, mutta toisin kuin normaaliolosuhteissa vapaakaupan aikana, valuutan devalvoituminen ei helpottanut vientiä ja auttanut siten talouden elpymistä. Kävi niin kuin Islannissa finanssikriisin alkuräjähdyksen aikaan: nousuun lähtivät ainoastaan inflaatio ja korot.

Kun suurin peluri oli pöydästä poissa, peli oli käytännössä ohi. Euroopan unioni ja muut OECD-maat kulkivat Yhdysvaltojen viitoittamaa tietä – eivät aivan yhtä pohjalle mutta järkyttävän syvälle. Kiinan, Intian ja muiden kehittyvien maiden kasvu hidastui pariksi vuodeksi nollassolle, kun vientimarkkinat tyrehtyivät ja ulkomaisten investointien virta hiipui. Kysynnän romahtaminen laski raaka-aineiden hintoja ja ajoi ahtaalle Venäjän kaltaiset öljytuloista riippuvaiset maat.

Paljon muuta ei ole jäljellä kuin jälkiviisauden ilo, ikuinen mahdollisuus jossitteluun. Tekihän se tietysti kipeää kun lama silloin niin rajusti iski, lihavat vuodet loppuivat. Mutta olisiko sittenkin ollut viisaampaa kärsiä kipu kuin yrittää lykätä sitä, sysätä tuskaa kauemmas niin kuin alkoholisti väistää krapulaansa viimeisillä epätoivoisilla ryyppyillä?

Ilman niitä ryyppyjä ei kenties olisi ihan näin kamala olo. Ilman sitä viimeistä laskua ei ainakaan olisi näin perhanasti velkaa.

Kirottu olkoon John Maynard Keynes! Kirottu olkoon hänen nimensä!

Ainahan Yhdysvalloissa on muutettu työn perässä. Aina on matkattu kauas kotoa, tuntemattomille maille, rikkaammille seuduille. Tällaista muuttoliikettä moottoriteillä ei silti ole aikoihin nähty.

Homeisia asuntovaunuja ruosteisten pick upien perässä. Puhjenneita renkaita, tien varteen väsyneitä autonraatoja. Köyhiä perheitä levähdyspaikoilla retkikeittimiensä kanssa, resuisia kulkureita kinuamassa kyytiä. Näkymät ovat pahimmillaan kuin edellisen vuosituhannen lopun scifi-elokuvista.

Niin kuin usein ennenkin, monen matkalaisen tie vie länteen. Yhteys paremmin pärjäävään Aasiaan pitää Tyynenmeren alueella yllä jonkinlaista toivoa. Keskilännen koetelluilta teollisuusalueilta tulevaisuus tuntuu sen sijaan kokonaan kadonneen. Tyhjenemässä ovat myös eteläiset rannikko-osavaltiot, joita hurrikaanit moukaroivat sääliä tuntematta.

Hyvin ei voi myöskään New York, Yhdysvaltain ylpeys. Jos Central Park on New Yorkin keuhkot, Wall Street oli sen taloudellinen moottori. Nyt kun moottori on miltei seisahtanut, vaurauden tuoma rauha on kadonnut metropolin kaduilta. New York on muuttumassa sellaiseksi kuin se oli joskus ennen, villiksi ja vaaralliseksi, toisaalta myös halvemmaksi. Kulttuurista voimaansa se ei ole menettänyt – lama-ajan taide viriää Manhattanin klubeilla ja kellareissa.

Osavaltioiden taloudellinen eriarvoisuus koettelee liittovaltion kestävyyttä. Radiokanavilla ja keskusteluohjelmissa puhutaan jo puoliksi vakavissaan Yhdysvaltojen hajoamisesta.

Myös henkisesti kansakunta on jakautuneempi kuin koskaan. Etelässä ja keskiosissa ovat uskovaiset konservatiivit, idässä ja lännessä liberaalit. Tuntuu kuin Yhdysvallat olisi tuomittu ikuiseen heiluriliikkeeseen näiden kahden ryhmän välillä: kahden vaikean Obama-kauden jälkeen valtaan nousi kriisiolosuhteissa jälleen vahvasti kristillinen, umpivalkoinen republikaani Arizonasta.

Vaikka talous on lähes romahtanut, hänen poliittinen ohjelmansa voisi olla vuosituhannen alusta. Sosialismi ei toiminut, uusi presidentti julistaa. Vain kapitalismi voi meidät pelastaa.

Amerikkalainen lama-ajan kapitalismi on kapitalismia raaimmillaan. Kalliiksi käyneen keynesiläisen kokeilun jälkeen taloutta yritetään jättimäisestä valtionvelasta huolimatta virvoittaa ikivanhalla keinolla: varakkaiden veronalennuksilla. Elvytysrahoilla rakennetut sillat, tiet ja kaupungintalot jätetään huoltamatta. Kattavasta terveydenhuoltojärjestelmästä tai minkäänlaisesta sosiaaliturvasta ei enää edes haaveilla.

Yhdysvaltojen ahdinko painaa raskaasti koko maailmaa, mutta erityisen voimakkaana se tuntuu Latinalaisessa Amerikassa. Siirtolaisten rahalähetykset kotiseuduilleen hiipuivat jo heti finanssikriisin alussa. Kun taantuma syveni lamaksi, otteet Meksikon rajalla kovenivat.

Vanhoina hyvinä aikoina palvelualat pyörivät laittomien maahantulijoiden voimalla. Nyt näistä pienipalkkaisista töistä kilpailevat syntyperäiset amerikkalaiset. Eläkesäästöjen romahtaminen pakottaa keskiluokankin sinnittelemään sekalaisissa palkkatöissä haudan partaalle asti.

Onko mitään keskiluokkaa enää edes olemassa, Amerikassa kysytään. Se nuijittiin ahtaalle jo ennen finanssikriisiä, puserrettiin sitten laman aikana kuiviin. Se menetti vaurautensa ja turvallisuutensa ja tulevaisuudenuskonsa, kaiken sen minkä varassa amerikkalainen yhteiskunta lepäsi. Nyt jäljellä on vain rikkaiden harvalukuinen joukko ja sekalainen massa köyhiä: piruparkoja, jotka kynsin hampain yrittävät pitää kiinni asunostaan ja autoistaan ja eläkevakuutuksistaan, maksaa lapsensa yliopistoihin ja viettää vielä vanhuutensa edes jonkinlainen katto päänsä päällä.

Ilman keskiluokkaa ei ole entistä Amerikkaa. On vain tämä nykyinen, kohta melkein tunnistamaton.

Meillä Euroopassa on sentään sosiaaliturva, eurooppalaiset lohduttautuvat Amerikan asioita ajatellessaan. On yhteinen eläkejärjestelmä, joka takaa jonkinlaisen suojan. Ja totta on, että maailmanlaajuisen laman syvänteessä hyvinvointivaltiomalli on tavallaan osoittanut toimivuutensa, vähentänyt merkittävästi inhimillistä kärsimystä.

Yhtälö vain on muuttunut mahdottomaksi: yhdenkään valtion tulot eivät enää riitä järjestelmän ylläpitoon. Etuuksia karsitaan, eläkeikää nostetaan. Ansiosidonnainen työttömyys-turva on varjo entisestään. Ero Yhdysvaltojen ja Euroopan mallien välillä ei ole enää läheskään niin suuri kuin Atlantin itärannikolla mielellään kuvitellaan.

Transatlanttinen suhde on pakkoavioliitto, tunnelmaltaan kireä ja saumoistaan rakoileva. Kumppanin naama kyllästyttää, mutta erotakaan ei oikein voi, kun omaisuus on yhteinen. Yhdysvallat ja Eurooppa tarvitsevat toisiaan taloudellisesti yhtä kipeästi kuin ennenkin.

Toinen yhteinen huolenaihe on turvallisuus. Turvallisuuskysymyksissäkkin riidellään ennen kaikkea rahasta. Yhdysvallat vaatii Euroopan unionilta selkeää sitoutumista sotilaalliseen yhteistyöhön, mutta jäsenvaltiot jättäisivät kustannukset mieluummin entiseen tapaan enimmäkseen USA:n maksettaviksi.

Jos aikanaan murehdittiin yksinapaisesta maailmasta, nyt kauhukuva on vielä pahempi: maailma ilman napaa. Taloudelliset vaikeudet ovat vähentäneet Yhdysvaltojen ulkopoliittista aktiivisuutta. Samalla on selvinnyt, ettei maailman levottomuus ikävä kyllä johtunut vain ylivilkkaasta maailmanpoliisista. Ilman USA:n laivaston suojaa merirosvot Somalian edustalla ovat yhä pahempi uhka kituvalle maailmankaupalle. Vaikka Yhdysvallat on enemmän tai vähemmän vetäytynyt Lähi-idästä, rauha ei ole yhtään lähempänä.

Suvaitsemattomuuden siemenet ovat aina itäneet parhaiten kivisessä maassa. Koska myös Lähi-itä on kärsinyt pahasti globaalista talouslamasta, terroristijärjestöt ovat vahvistaneet otettaan. Monilla alueilla ne toimivat valtiojohdon puolivirallisessa suojeluksessa, sillä radikaali islam on ylipäättään nousussa.

Vielä vuosituhannen alussa tuntui kaukaiselta painajaiselta, että terroristijärjestöillä olisi hallussaan kokonaisia öljykenttiä. Vuonna 2020 se on maailmanpoliittinen realiteetti. Öljyvarojensa turvin organisaatiot hankkivat aseita ja teknologiaa. Yhä lähempänä tuntuu olevan se kauhistuttava päivä, jolloin terroristeilla on hallussaan täysin toimiva ydinpommei.

Köyhempi, kruunustaan riisuttu Yhdysvallat ei ole terroristeille yhtään vähemmän houkutteleva kohde kuin aiemmin. Osansa toistuvista iskuista saa myös Eurooppa, eikä pelkästään Yhdysvaltojen liittolaisena; myös Euroopan unionin omat suhteet islamilaiseen maailmaan ovat laman aikana kiristyneet.

Turkin jäsenyysneuvotteluista luovuttiin ajat sitten. Pohjois-Afrikasta Välimeren yli yrittäviä siirtolaisia kohdellaan kovin ottein. Kristillinen fundamentalismi ei ollutkaan pelkäästään amerikkalainen erityispiirre – uhkaava tilanne on kiristänyt arvoja ja asenteita myös Euroopassa. Yhä useammat näkevät koko islamilaisen kulttuurin vihamielisenä ideologiana, jonka torjuminen on länsimaiden yhteinen velvollisuus.

Yhdysvaltoja ja Eurooppaa sitoo siis toisiinsa pelko, ei niinkään toivo. Pelko pakottaa valtiot tiivistämään sotilaallista yhteistyötään ja kasvattamaan puolustusbudjettejaan tilanteessa, jossa jokaista dollaria ja euroa kaivattaisiin kipeästi jossain toisaalla.

Yksimielisiä liittolaiset eivät ole, kaukana siitä. Uusi arizonalaispresidentti herättää Euroopassa samanlaisia tunteita kuin George W. Bush aikanaan. Silti mielenosoitukset ovat hiljaisempia, yhteisymmärrystä enemmän. Bushin maailma on tullut todeksi – pelon, uhittelun ja julman vallankäytön maailma, jossa rauha lunastetaan aseellisella väkivallalla tai ainakin sen uhalla.

Odottavan aika on pitkä. Erityisen pitkä se on silloin, kun odottaa maansa miehitystä.

Kiinan johdon kantti ei kestä, optimistit Taiwanissa sanovat. Tämä on peliä, nyt istutaan pöydässä ja katsotaan kortit. Kiina ja Yhdysvallat tuijottavat toisiaan silmiin ja testaavat, kumpi räpäyttää silmiään. Eikä se ole Yhdysvallat, ei voi olla.

Jos Yhdysvallat nyt antaa periksi, se pettää lupauksensa. Jos se antaa meidän mennä, sen uskottavuus koko itäisessä Aasiassa on mennyt. Kiinan valtakuntaa sen jälkeen koko seutu, Japania myöten. Koskeehan tämä Japaniakin, mitä suurimmassa määrin. Japanilaiset niin kuin mekin juoksevat

Washingtonissa, rukoilevat ja anelevat, kerjäävät ja uhkailevat, kaipaavat Yhdysvalloilta turvatakuuta Kiinaa vastaan.

Taiwanin itsenäisyysmielisen hallinnon järkeilyssä on silti jo epätoivon tuntua. Käytännössä sen kohtalo on selvä: ihmeellistä on lähinnä se, miten saari on onnistunut säilyttämään asemansa näinkin pitkään.

Kiina ei ole enää pitkään aikaan edes yrittänyt esitellä maailmalle lempeitä kasvojaan. Se käyttäytyy sekä kauppa-että reaali poliittisesti juuri niin aggressiivisesti kuin maailman ainoa vahvistuva suurvalta voi käyttäytyä. Toisin kuin Yhdysvaltain ja Euroopan unionin, sen talous sentään kasvaa.

Todellisuudessa Kiinan kasvu ei ole mitenkään huikeaa – kitulias neljän prosentin vuotuinen kasvu ei ole mitään verrattuna niihin odotuksiin, joita maahan ennen finanssikriisiä ladattiin. Jättiläisvaltio on joutunut miettimään uudestaan koko kauppapoliittisen strategiansa. Lähialueet Aasiassa ovat sille entistä tärkeämpiä, samoin vahvasti Kiinan otteessa oleva Afrikka.

Uusi Kiina on julkeasti nationalistinen ja oikeuttaa voimapolitiikkansa menneillä kärsimyksillä. Kommunistisen puolueen juhlapuheissa Kiina ottaa nyt maailmassa sen aseman, jonka länsimaat ovat vääryydellä siltä riistäneet. Kansallistuntoon vetoaminen on keskuskomitean harkittu strategia: isänmaallisten tunteiden ylevöittämänä kansalaiset kestävät paremmin arjen sitkeän ankeuden. Jos Kiina on suuri, niin on myös jokainen kiinalainen.

Samalla logiikalla pitää omaa kansaansa rauhallisena myös Venäjän johto. Venäjän talouden ongelmat ovat vielä hankalampia kuin Kiinassa: infrastruktuuri murenee, pankkisektori on kehittymätön, koulutusjärjestelmä puutteellinen, korruptio julkeaa. Mutta niin kauan kuin Venäjällä on kaasua ja

öljyä, sillä on jotain, mitä muu maailma siltä haluaa – vaikka sitten puolet halvemmalla hinnalla kuin vanhoina hyvinä aikoina. Äiti-Venäjä on vauras, venäläisillä itsetuntonsa.

Siksi otteet ovat kovat sekä Kiinan että Venäjän lähialueilla. Siksi Hong Kongin pahoin kärsinyt talousalue on alistettu Kiinan keskushallinnon tiukkaan komentoon ja Singaporekin on nyt jo osa Kiinaa. Siksi Venäjä ei suostunut luopumaan Sevastopolin laivastotukikohdasta vuokrasopimuksen umpeuttua vuonna 2017 ja hyökkäsi syntyneen kiistan päätteeksi Ukrainaan.

Samasta syystä itsenäisellä Taiwanilla ei oikeasti ole toivoa. Miehitys tapahtuu, se on enää vain ajan kysymys – jokainen saarella tietää sen sisimmässään.

Aivan niin kuin Euroopan unioni uhraisi Ukrainan Venäjälle, samalla tavalla myös Yhdysvallat uhraa Taiwanin Kiinalle. Mitä syvemmälle länsi niiaa, sitä vähemmän arvoa on sen pyhillä lupauksilla.

Pysähdytäänpä hetkeksi. Miten ihmeessä tässä nyt näin kävi?

Olipa kerran ajatuksen lailla toimiva internet. Olipa kerran paljon parjattu globalisaatio, valtioiden katoavat rajat, yhteydet kansojen ja ihmisten välillä. Olipa kerran kutistuva maapallo, edulliset lennot, tavallisilla ihmisillä varaa elää ja matkustaa ja nauttia.

Tässä kaikessa oli omat ongelmansa, mutta jollain lailla ne murheet tuntuvat nyt vähäisiltä. Onko tästä ihmeellisestä onnen ajasta todella vain kymmenen vuotta?

Nyt internet yskii, tekniset ongelmat pahenevat vuosi vuodelta. Roskaposti, virukset ja tietoturvaongelmat häiritsevät internetin jokapäiväistä käyttöä. Tilanteen korjaaminen

edellyttäisi globaalia koordinaatiota ja yhteisiä investointeja, mutta päätöksiä ei saada aikaan. Tietoliikenteen takkuaminen heikentää yritysten toimintaedellytyksiä ja tappaa kasvun oraalle. Ilman turvallisia ja luotettavia yhteyksiä kauppa ei voi käydä.

Entistä harvemmillä on varaa matkustaa. Nekin, joilla varaa olisi, jäävät varmuuden vuoksi kotiin. Muun maailman tapahtumat ovat enää vain pätkiä uutisissa, yleensä uhkaavia – sotaa tai poliittisia levottomuuksia tai ympäristökatastrofeja. Jos sattuu asumaan vielä kuta kuinkin rauhallisessa maassa, terve reaktio on kääpetyä viltin alle ja sulkea silmänsä.

Ei siis mikään ihme, että kansallismieliset puolueet ovat vahvoilla kaikkialla. Ei ihme, että maahanmuuttopolitiikka länsimaissa kiristyy ja kansallisvaltiot sulkevat rajojaan. Ei ihme, että uskontokuntien väliset kiistat kärjistyvät konflikteiksi ja sodiksi.

Etäisyydet kasvavat taas, sekä maantieteellisesti että henkisesti, eikä etäisyys ole hyvä: etäisyys saa ihmiset ajattelemaan oudosti toinen toisistaan. Minä olen minä. Tuo toinen on tuo. Eikä meillä ole mitään yhteistä, ei minun tietääkseni.

Tieto ei liiku. Ihmiset eivät liiku. Ajatukset eivät liiku. Tunteet eivät liiku tai ainakaan välity, positiiviset tunteet varsinkaan. Minä vihaan tuota. Tuo vihaa minua. Niinhän sen täytyy olla.

Kaikki on päin helvettä. Tai ainakin melkein kaikki.

Riippuu vähän näkökulmasta.

Eikö jatkuvan kasvun tavoite ole mahdoton, suorastaan vastuuton ideologia maailmassa, joka tukahtuu saasteidensa alle? Mihin ikuista talouskasvua tarvitaan?

Kysymys on tuttu: siitä keskusteltiin kiihkeästi jo silloin, kun talous vielä luonnonvoiman vääjäämättömyydellä kasvoi. Sama kysymys on yhtä ajankohtainen vuonna 2020, kymmenen vuoden nollakasvun ja pahimmillaan miinusmerkkisten vuosien jälkeen.

Tavallaan vastaus tiedetään viimeistään nyt. Talouskasvua todella tarvittaisiin hyvinvointivaltion rakenteiden ylläpitämiseen. Sitä tarvittaisiin eläkkeisiin ja sosiaaliturvaan ja lapsilisiin, teihin ja rautateihin ja päiväkoteihin, kulttuurin vientiponnisteluihin ja kirjailijoiden apurahoihin. Kansalaisten tarpeet eivät ole muuttuneet, eivät edes heidän odotuksensa.

Vaikka talouden kurjat realiteetit tiedetään, eri tahot ajavat yhä sitkeästi omien etuuksiensa parantamista. Vahvimmilla Suomessa ovat suuret ikäluokat, jotka yhtenä ryhmittymänä äänestävät kauan sitten työllä ja vaivalla ansaitun vanhuudenturvansa puolesta. Mitä siitä, että maailma on muuttunut. Mitä siitä, että tuleville sukupolville jää vain murusia. Me olemme tehneet oman osamme! Me olemme luoneet tämän maan!

Ikävä kyllä, valtionvelka on kymmenessä vuodessa paisunut reilusti yli euroalueen kriteerien, liki bruttokansantuotteen kokoiseksi. Pelkästään velan korkomenot lohkaisevat järkyttävän palan valtion vuosibudjetista. Valtiovarainministeri Märsky sen tietää, hänen epäkiitollinen tehtävänsä on kertoa se kansalle: rahaa ei ole. Ei piru vie ole, vaikka populistilla sitä tietysti pitäisi olla, popliinitakin taskut pullollaan.

Totuutta on melkein mahdotonta kiistää, oli keskustelijan ideologia mikä tahansa. Ilman talouskasvua kakku ei kasva, eikä kutistuneesta kakusta voi jakaa entistä suurempia siivuja. Yksinkertaista.

Melkein yhtä selvältä vaikuttaa, että maailmanrauha tarvitsi talouskasvua. Mitä vähemmän vaurautta, sitä vähemmän halua yhteistyöhön. Mitä enemmän vaikeuksia kotikentällä, sitä suurempi halu pullistella kansainvälisillä areenoilla. Mitä enemmän kurjuutta, sitä enemmän epätoivoisia tekoja, rikollisuutta ja kansannousuja ja terrori-iskuja. Yksinkertaista.

Eikä sitten kuitenkaan, ei aivan niin itsestään selvää.

Kenties tavoite tosiaan oli mahdollon, kasvu ei voinut jatkaa loputtomiin. Saattoi olla virhe ylipäättään tuudittautua niin vahvasti siihen uskoon, laatia kaikki suunnitelmat sen varaan. Ehkä se tosiaan oli ideologista harhaa, yhtä lailla sokeaa uskoa kuin kommunistien usko kommunismiin. Jatkuva kasvu on mahdollista vain tietynlaisissa olosuhteissa, eikä niitä olosuhteita ole, ei enää.

Kapitalismi on epäonnistunut, markkinatalouden kriitikot sanovat. Markkinatalous on lopullisesti ajanut karille. Eivätkä markkinatalouden puolustajat voi kokonaan kiistää väitettä, niin mielellään kuin he sen tekisivätkin: markkinat eivät toimi niin kuin niiden pitäisi. Globaali rahoitusjärjestelmä on halvaantunut, pääomien liike hidastunut, laaja-alainen protektionismi sotkenut maailmankaupan. Ei näytä todennäköiseltä, että ainakaan länsimaissa vielä pitkään aikaan palattaisiin nopean kasvun aikaan.

Hyväksykää tappionne, markkinatalouden kriitikot vaativat. Myöntäkää se, tunnustakaa tosiasiat. Luopukaa noista kankeista pähänpintymistänne.

On opittava ajattelemaan uudella tavalla. On opittava elämään toisin. On mietittävä yhteiskunta uudelleen, sopeuttava vallitseviin oloihin. On rakennettava globaali yhteistyöjärjestelmä kokonaan uudelta, tasa-arvoisemmalta pohjalta.

Vanha järjestelmä ei toimi, koska se on rakennettu rahan ehdoilla, taloudellisten voimasuhteiden mukaan. Totta kai sillä tavalla syntyy vain sotia.

Mahdotonta, te sanotte nyt, kapitalismin opetuslapset. Utopiaa. Haihattelua. Mutta mitään muuta vaihtoehtoa ei ole. Ei kerta kaikkiaan.

Ajatelkaa positiivisesti. Te olette kärsineet tappion, mutta on myös voittajia. Niin kuin nyt ympäristö, jatkuvan kasvun ideologian ensimmäinen uhri – ympäristö on voittanut jo nyt. Teollisuustuotanto on hiipunut, energiantarve pienentynyt, kasvihuonepäästöt vähentyneet. Niukat ajat ovat muuttaneet arvoja, kerskakulutuksen elkeitä näkee entistä harvemmin. Kukaan ei enää osta tavaraa vain heittääkseen sen pois.

Kun koko yksilön elämää ei rakenneta materian ympärille, entisenlaisia tukiverkkoja ei edes tarvita. Eletään kevyemmin. Eletään vapaammin. Eletään paremmin.

Syntyy uusia elämäntapoja, uusia yhteisöllisyyden muotoja. Syntyy uusia ideoita, uusia verkostoja. Syntyy uusia sukupolvia, jotka eivät enää edes muista tätä mieletöntä tavoitetta, pätkähullua ajatusta että kaiken pitäisi koko ajan vain kasvaa. Ei pelkästään talouden, kaiken: talojen, autojen, ostoskeskusten, ruoka-annosten. Ei voi paisua niin, maailmaan ei mahdu.

Avatkaa silmänne. Katsokaa ympärillenne. Se tapahtuu jo nyt: ihmiset muuttavat käyttäytymistään.

Onkohan tämä nyt sitten sitä downshiftingia, Anni Niskanen tulee ajatelleeksi. Hän istuu keittiön pöydän ääressä ja kuorii omenoita piirakkaan. Lastenhuoneesta kuuluu muovimiekkojen kalistelua ja legopalikoiden rapinaa; toistaiseksi turvallisia, tavallisia ääniä, joista Anni päättää olla välittämättä.

On Niskasen perheen hoitovuoro: oman viisivuotiaan Joonan lisäksi kotona on neljä suurin piirtein samanikäistä lasta naapurustosta. Anni tekee nelipäiväistä työviikkoa kaupunginkirjastossa ja hoitaa lapsia aina torstaisin. Monet muutkin äidit seudulla ovat osa-aikatöissä tai kokonaan kotona. Koska kaupungin päiväkodit ovat pahasti ruuhkautuneet, lastenhoito on helpointa järjestää tällä tavalla.

Anni tarttuu veitseen, viipaloi punakanelia. Niin, se downshifting. Termi kaukaa menneisyydestä, melkein toisesta maailmasta. Kuinka kauan siitä on, kohta viisitoista vuotta jo? Melkein viisitoista vuotta siitä, kun minä olin mainostoimistossa töissä.

Sen piti kyllä olla vapaaehtoista. Kun siitä silloin aikanaan puhuttiin, sen piti olla jokaisen henkilökohtainen päätös, järkevä, vähän yleväkin. Minä kieltäydyn raatamasta rahan edestä. Minä otan aikaa itselleni ja perheelleni. Minä luen ja kirjoitan ja ajattelen, leikin lasten kanssa.

Joonaa, Anni huutaa. Joonaa, mitä siellä tapahtuu. Ei mitään, Joonaa huutaa vastaan. Mitä ei mitään, Anni kysyy vielä. Ihan tavallista vaan. Me vaan leikitään täällä.

Niin kai sitten. Piirakkapohja on valmis, sen kun asettelee lohkot päälletysten. Saa Villekin sitten kahvin kanssa kun tulee, Anni ajattelee: neljän maissa varmaan tänään jo. Villekin on oma herransa, tekee lyhyttä päivää. Eikä niitä asiakkaitakaan kai ihan liiaksi ole, liikkeenjohdon konsultilla yhden miehen yrityksessä.

Downshifting, Anni toistelee, hymyilee huomaamattaan. Kai tämä sitten on sitä, entinen kovapalkkainen copywriter leipomassa omenapiirakkaa. Vaikka pakon edessä se vasta tapahtui, kaikkea muuta kuin vapaaehtoisesti.

Minä sain potkut sieltä mainostoimistosta. Ihan rehelliset potkut, ei mitään selittelemistä. Äkkiä ei kukaan enää halunnut mainostaa. Eikä siinä sitten mitään, Siiri oli kolme vasta silloin, minä olin juuri palannut töihin. En minä ollut edes niin kovin pahoillani.

Ennen kuin Ville sitten. Se oli kovempi isku, pari kolme kuukautta minun jälkeeni, Villen potkut. Kaksi vakituista, hyvin palkattua duunia ja yhtäkkiä ei yhtään. Melkein kolmesataatuhatta lainaa merenrantatalosta. Se meni myyntiin melkein saman tien, ei mitään mahdollisuuksia sitä pitää. Uutena ostettu, ei saatu edes omia pois.

Muutettiin siinä hötäkässä tänne. Halvemmalle alueelle, kehätien kupeeseen, 70-luvun rivariin. Lyhennykset niin pienet, että puolillakin tuloilla niistä selvisi. Katto niin matalalla, että melkein päänsä kolhii. Mutta nopeasti siihen tottui. Jotain niin kotoisaa tässä on, Anni mieltii, työntää piirakan uuniin ja suoristaa selkänsä.

Senni syntyi näihin neliöihin, vuosi potkujen jälkeen. Ei ollut mitään järkeä hakea töitä, ei niitä mistään siihen aikaan olisi löytänyt. Ei mitään samanlaista, ei mitään sellaista mitä olisi halunnut tehdä. Ja sitten Siiri menikin jo kouluun ja Senni oli jo kolme, kolme vuotta oli mennyt, enkä minä enää edes halunnut tehdä sitä mitä ennen, takaisin siihen maailmaan. Ville ymmärsi sen hyvin, ei edes koettanut puhua ympäri.

Miten minä oikein kirjastoon päädyin, Anni yrittää miettiä. Sekin muutos tuntuu jo niin kaukaiselta, sitä tuskin enää muistaa.

Kai se oli vain sellainen ajatus: missä minä haluan olla. Minne mennä aamuisin, missä viettää päiväni. Lapsuuden unelma-ammatti, toteuttamatta jäänyt. Silloin joskus aiemmin

se tuntui mahdottomalta. Niin pieni palkka, niin hiljainen työ. Ei etenemisen mahdollisuuksia, ei palkintogaaloja, ei Cannesin-matkoja – ei kerta kaikkiaan minkäänlaista gloriaa. Kirjastonhoitaja Anni Niskanen. Ei ikinä.

Siellä minä nyt silti olen. Olen ja viihdyn. Niin kauan kuin kirjastoja vielä on. Niin kauan kuin sellaiseen ylellisyyteen on varaa. Eivät suomalaiset kirjastoistaan luovu. Vaikkei mikään ole varmaa, nykypäivänä nyt varsinkaan.

Lastenhuoneessa on pahaenteisen hiljaista. Pitäisi varmaan mennä katsomaan. Toisaalta sähkövatkain juuri hurisee kulhossa, vaniljakastike muuttuu vaahdoksi; katse juuttuu pihalle, missä Senni keinuu naapurin Sisun kanssa koulureppu selässä.

Senni on kymmenen, Anni ajattelee. Siiri on jo neljätoista. Neljätoista, minun pieni tyttöni on neljätoista! Ja Siiri tietää jo mitä isona haluaa, lukeaa biologiaa ja kemiaa, fysiikkaa myös, luonnontieteitä; Siiri haluaa jo parin vuoden päästä muuttaa pois kotoa ja asua kommuunissa Sipoon metsissä, viljellä omat perunansa, kalastaa omat kalansa. Ei tietokoneita, ei nettiä, tietenkään ei autoa. Ankarimmat yhteisöt elävät kokonaan ilman sähköä. Se on Siirin ihanne, tällainen elämä, eikä Siiri malta olla arvostelematta minua, laskematta käyriä minun sähkönkulutuksestani. Jos Siiri olisi katsomassa, minä vatkaisin käsin.

Tumma pilvi peittää syyskuun auringon, keittiössäkin pimenee. Anni tajuaa taas synkistyvänsä, ajautuvansa ajatustensa kanssa tutuille urille.

Downshifting, mikäs siinä. Minä voin hyvin. Minä voin luultavasti paljon paremmin näin. Villelläkin on aikaa, meillä molemmilla aikaa lapsille. Me pärjäämme hyvin.

Silti joskus tuntuu, että tämä kaikki on harhaa. Kaikki on hyvin niin kauan kuin ei avaa televisiota, laske maailmaa sisään. Kaikki on hyvin kun ajattelee vain tätä pientä kotia, näitä seiniä, ihmisiä seinien sisällä. Tätä asuinuuetta ehkä vielä, tätä kaupunkia juuri ja juuri, muttei enää oikein koko Suomea, koko maailmaa ei missään tapauksessa. Sillä jos ajattelee koko maailmaa, asiat eivät ole tolallaan. Eivät kunnossa, eivät todellakaan. Downshifting, totta tosiaan. Tämä globaali downshifting ei ehkä kaikilta osin ole sujunut aivan hallitusti.

Piirakka on jo uunissa, kodin tuoksu leviää keittiöön. Pilvi on väistynyt auringon edestä, tiskipöydästä sen säteet heijastuvat miltei häikäisevän kirkkaina. Ajatukset eivät vain tunnu oikenevan.

Miksi minä vähitellen, tahtomattani, tietten tahtoen olen alkanut vältellä maailman asioita? Miksi minä töissä luen välillä satuja niin kuin lapsi, 45-vuotias nainen? Miksi minä mieluiten pysyisin täällä vain, tässä pihapiirissä, minä joka joskus ennen olin hulluna matkustamiseen? Miksi minun pieni Siirinikin niin haluaa sinne metsään, paha maailmaa karakuun, uutisten ulottumattomiin?

Eskapismia, Anni ajattelee. Silmien sulkemista, pakoa todellisuudesta. Minä olen onnekas, olen etuoikeutettu. Oikeasti en ole joutunut luopumaan mistään.

Miten tässä vielä käy? Koko maailman, meidän sen mukana? Minun lasteni: Siirin, Sennin, Joonan. Minä itse kasvoin kylmän sodan varjossa, ydinpommia peläten. Sitten tuli rauhan jakso, optimismin aika, enemmän tai vähemmän tasainen vaihe. Ja nyt se sama uhka on taas todellisuutta, pelko palannut, lasten piirroukset täynnä parrakkaita pyssymiehiä ja muhkeita sienipilviä. Minä pelkään. Lapset pelkäävät. Kaikki pelkäävät. Eikö mikään ikinä muutu?

Haa! Haa! Anni havahtuu mietteistään, näkee Joonan juoksevan kohti. Joonalla on muhkea intiaanipäähine ja kädessään muovinen miekka. Joonan perässä tulevat muut lapset, Allu poliisin asussa, Aino kukkahattu päässään, Alisa aurinkolasit silmillään, pieni Eelis ilmeisesti lakanaan kietoutuneena; kaikki viisi naamioitunutta lasta juoksevat hänen syliinsä ja ympäröivät hänet metelillään.

Äiti, sä olet pidätetty, Joona huutaa. Äiti, sä olet pidätetty, huutaa pieni Eeliskin. Anni nappaa Eeliksen syliinsä, nostaa kikattavan pikkumiehen suorille käsille ja pyöräyttää kerran ilmassa. Niin kai mä sitten olen, Anni nauraa. Joo, mä olen! Mä olen pidätetty!

Käykääs pöytään lapset, Anni Niskanen sanoo sitten, tarmokkaalla lastenhoitajäänellä. Joona ja Allu laittaa lautaset. Aino voi laittaa lasit. Alisa, ota tuosta tuo talouspaperirulla. Eelis istuu siinä.

Me syödään omenapiirakkaa nyt, ihan hetken päästä. Varokaa sitten, se voi olla vähän kuumaa.